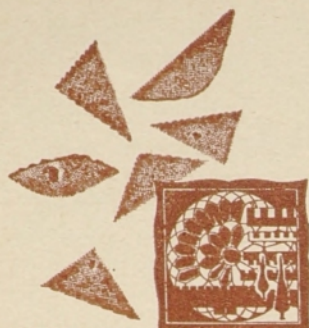

MLADIKA

LETO I. - ŠTEV. 9

NOVEMBER

MLADIKA

1957

9

IZHAJA VSAKO PRVO
NEDELJOV MESECU

Uredila
Jože PETERLIN in Dušan JAKOMIN

VSEBINA

Jože Peterlin: Slovensko tihožitje	129
Zora Saksida: Lepota in življenje	130
Slavko: Kraške noči	130
Marij Maver: Večer naših rajnih	130
Mirko Javornik: Mi v tujih očeh	133
Franc Jeza: Moč ljubezni	135
Gledališče	135
Ljudska prosveta	137
Dušan Jakomin: Pevski nastopi na radiu	139
Lojze Skerl: Naši rajni	140
Felicita Vodopivec: Otrok riše	140
Ivan Theuerschuh: Ana Frank obtožuje	140
Razgledi	142
Saša Martelanc: Ljudje in uniforme	144
Miranda Zafred: Novi filmi	144

Uredništvo: Trst, Via Trento 2
Gorica, Riva Piazzutta 18

Uprava: Trst, Chiadino in Monte
1109, tel. 90-315 (Aldo Štefančič)

Registrirana na sodišču v Trstu št. 193
Odgovorni urednik: Dušan Jakomin

Tiskala tiskarna »Graphis«, Trst, ulica
Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

Pisma

MLADIKI

BEG DEKLET

Tu pa tam slišimo, da še sedaj bežijo mlada dekleta od doma. Ali se res še dogajajo take stvari? Policija jih menda potem išče. Zakaj bežijo in kam?

A. Sever

Da se to dogaja, je bridka resnica. Zadnje statistike nam vedo povedati, da zbeži od doma vsako leto nad 200 tisoč deklet: v ZDA dnevno 80 deklet, v Angliji 30, v Franciji 25, v Italiji 15.

Policija, krajevna in mednarodna išče ta nesrečna dekleta, a jih najde le 2% — okrog 4000. Druge zginajo v temo. Poročila pravijo, da zginajo celo na Srednji Vzhod, kjer živijo sramotno in nizkotno življenje, nočejo pa se vrniti, niti se izdati policiji, tako da je nje delo zelo otežkočeno. Obstajajo še sedaj zloglasne organizacije, ki veliko zaslužijo s temi dekleti, a so tako organizirane, da jim ni mogoče priti do živega, da celo dekleta sama se jih ne upajo razkriti.

Leta 1946 je zapustilo v Italiji svoj dom okrog 10.000 deklet. Naslednja leta se je nekoliko zboljšalo. Leta 1952, 1953, 1954 je padlo število na 3000. Zadnja leta so se spet primeri pomnožili. Obupani starši pridejo policiji javit beg svojih hčerk. V preteklem letu je bilo 4000 takih primerov.

To je beg brez povratka.

Zakaj? Vzrokov je več. Sanjavnost nevzgojenih deklet, zasanjanost o neki filmski karieri (poznamo primer, da je ubežala od doma celo mlada, komaj eno leto poročena žena, z vednostjo svojega moža), iskanje neke slave, vablјivost denarja in namišljenega lepšega življenja, nerazumevanje in premalo zanimanje staršev za svoje otroke, pijančevanje in slabo življenje staršev, njih nesrečen zakon, pomanjkanje prave krščanske vzgoje. V krajih, kjer je močan vpliv Cerkve, se te stvari ne dogajajo. Velik vzrok je tudi razporeka staršev, ki ima tudi to bridko posledico.

V mlade duše, ki so zapustile svoj dom, se vrine, zaradi novih žalostnih razmer, obup, žalost, zagrenjenost, sovrastvo do vsega in vsakega. Domov se nočejo več vrniti, nihče ne sme vedeti o njih sramotnem životarjenju, tudi zato, da ne bi prišla enaka sramota na njih starše in družino. Tako zaključijo svoje žalostno in bedno življenje pogosto že v mladih letih tudi s samomorom.

Beg od doma prihaja navadno iz srednje bogatih družin. Vidiijo, da nimajo tega, česar si v svoji mladosti

zelo želijo: ljubezen in razumevanje, zato se odločijo za tak korak. V revnih družinah pa pod vplivom branja znanih časopisov začno očitati staršem, da niso dovolj premožni, da ne morejo ustreči njih željam; po razočaranju v ljubezni, se odločijo, da gredo po svetu. Neznani in vablјivi svet in pustolovščina jim postaneta nekaj mikavnega.

To pa se ne dogaja v zdravih družinah, kjer vlada zakonska zvestoba, medsebojno razumevanje in dejanska ljubezen, prava krščanska vzgoja, v lepih družinah soglasje in ljubezen med vsemi. Starši morajo pokazati, da ljubijo svoje otroke. Tega so današnji otroci bolj potrebni kot vsakdanjega kruha in lepe obleke. Predvsem pa dobrega zgleda v družini. Ozdravimo družino in bomo zboljšali sedanji razrvani svet.

SPORT

Moja mama je strašno nesrečna, ker gojim šport. Zdi se ji, da sem ponorel. Ko je bila ona mlada — toži — ni bilo kaj takega. Prosim Vas, g. urednik, povejte še Vi moji mami, da šport ni tako slaba stvar kot misli.

Stanko Furlan

Življenje dokazuje, da ni potrebno posebej opravičevati, da nam je šport potreben in sicer zaradi zdravja na splošno, zaradi moralne in civilne vzgoje, zaradi vsakdanjih delovnih področij in sodobnega načina življenja. Potreben je predvsem mladini, posebej mladini v razvojni dobi.

Šport je sredstvo za pravilen razvoj, uporabo in obvladanje energij, ki so zaprte v človeku in v vsakdanjih opravilih premalo ali enostransko uporabljene.

Najsplošnejši cilj športa je vzgoja, razvoj in utrjenost telesa z dinamične in statične strani. Drugi cilj je uporaba in služba športno razvitega in gojenega telesa duši, za notranjo intimo in splošno zunanje življenje človekove osebnosti. Največji in glavni cilj pa je, da služi izpopolnjevanju človekove osebnosti.

Vsaka stvar, ki služi določenemu namenu, mora imeti zakone in pravila, določeno področje, neko mejo in omejitve. Zato mora šport upoštevati zakone anatomije, fiziologije in psihologije, moralne in socialne zakone ter vsa najnovejša odkritja na področju teh znanosti.

Šport je umetnost. Veselje in moč, ki iz njega izhajata, je podobna vese-

Vsaka številka Mladike stane 60 lir, po pošti 80 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 600 (800) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 2¼ dolarja.

Slovensko tihožitje je nekaj najlepšega v slovenskem domu. Stene, police, omare... povsod je toliko prostora za te drobne predmete in slike, ki jih je izdelala roka s tako skrbjo, s takim potrpljenjem in s tako ljubeznijo. Nekoč so javorove mize dihale domačnost v naših domovih. Za njimi klopi, stoli, velike skrinje, peč z zapečkom, slike na steklo po stenah in majolike na mentergah ali sredi mize... To je bila prava podoba slovenskega doma.

Potem so mislili ljudje, da je vse to prekmečko in prestarinsko. In so zavrgli pristni in neponarejeni okras domov. Nadomestili so ga s tovarniškimi izdelki, vse po istem vzorcu in vse po istem okusu. Naši domovi so postali brez duše, brez vsebine je bila njih zunanja podoba.

Spet se vračamo v davno preteklost. Tam iščemo svojo pristnost in svojo slovensko duhovnost. Svoje domove prenavljamo in prinašamo toploto in ljubezen vanje, ljubezen trdih rok, a nežnega hrepenenja.

Pošiljamo »Slovenski motiv« slikarja Avrelija Lukežiča v naše domove. V njegovem ateljeju smo ga vzeli — pri njem dihajo stene in police in platna to slovensko vsebino. Naj bo tale utrinek kot pozdrav slovenskemu domu, ki ga prinaša revija...

2 Lepota in življenje

ZORA SAKSIDA

Prišla je. Mlada kot pred leti, lepša kot takrat in popolnoma spremenjena. Njena zunanja vihravost se je umaknila umirjenosti, razigrani smeh, ki se je v dekliških letih kot slap igravo vsipal med razgovore, je zamenjal smehljaj v tistih mehkih, čistih in tako temnih očeh, da si se nehote spomnil prvih vijolic in temnih tolmunov pod gostim vrbinjem. Marijine niso bile nikdar neskalsene; po peki in kuhi, po čiščenju in krpanju so jih rade prepredle rdeče žilice, bedenje ob vročičnih otrocih jih je prav gotovo enkrat na leto obdalo s težkimi sencami in jim ugasnilo ves lesk. Možev utrujeni pogled, mirujoče roke obeh fantov in hčerkin prisiljeni smeh bi jo takoj pognal k zdravniku, a sama je bila kot gora, izpostavljena treskom in gromom, vročini in mrazu, da le varuje v svojih bokih nebogljen vasice. Vsebinsko Marijinega življenja bi našli v skrbno urejenih omarah, v kozarcih marmelade, na bleščečih se podih, v cvetju v hiši in okoli nje, v smehu otrok in v moževem zadovoljnem pogledu, zato ni utegnila skrbeti za posebno nego svojega telesa. Na Veri ni bilo več od Stvarnika podarjene mlade lepote, ampak z vztrajno nego ohranjen videz mladosti, ki bi zdaj ne utegnil več zmešati zdrave pameti, pač pa vzbuditi pomilovanje. Podobna je bila otroku, ki

teka za metulji z mrežo brez dna. Morda je bila celo umirjenost v njenem vedenju posledica zavesti, da ji uhaja iz rok, kar ni moči obdržati z nobeno ceno in silo. Zasmilila se ji je in v živem občutku svoje dragocene sreče v družini ob Petru ji je odpustila trpljenje, ki ga ji je bila zadala pred leti. Sprejela jo je iskreno in želela, da bi tudi Vera videla v nji prijateljico in ne nekdanjo premaganko.

Najbolj navdušena sta bila nad Vero oba Marijina sinova. Podstavek, na katerem je doslej stala mati, se je precej znižal ob Verinem znanju o motorjih, ob številkah o zvezdah in nista mogla verjeti, da sta bili nekdanj sošolki.

»Saj je še tako mlada, mama,« je rekel najstarejši, »in tistega tudi nič ne znaš, kar zna ona.«

Ob sinovi opazki se je zavedla, da je svojim otrokom mati starega kova. Ni se kesala, ni se mislila spremeniti. Pustila je šoli delo, ki ji je sodilo, sebi dolžno nadzorstvo in se še vedno sukala med lonci, posedala ob krpanju nogavic ali pletenju zimskih jopic in se sklanjala nad škafofom perila.

Vera je celo Zdenko speljala v svet. Seznanila jo je z deklicami sosedov, sankali in drsali so se skupaj na tisti zamrzli mlaki, malo večji od ogle dalca, ki ga otroci postavijo med mah za jezero k jaslicam, kepali so se in lovili, da je Marija z veseljem gledala v krožnik, ki ga je pri večerji prevrnila Zdenka. Zdaj se je tudi ona zanimala za vzorce blaga in si izbrala kraj za novo božično obleko. Nekega večera jo je celo zalotila pred ogle dalom, ko si je krtačila lase. Spletala jih je v kite, ki so skoraj težile tisto drobno glavico. Koli ko vzdihov je morala preslišati Marija, ko jo je zjutraj česala. Ni verjela, da se je zdaj sama lotila nekdanj zoprnega opravila.

»Mama, tudi moji se bodo kmalu bleščali kot Verini.«

Nasmehnila se je ob misli na frizerkino spret nost, ki je znala pričarati v Verine izsušene lase iskre življenja, Petru pa je rekla:

»Zdaj še Zdenka skrbi za svojo zunanost. Pomisli, sama si krtači lase.«

»Vera ji je znala prikazati lepoto. Ti si tako daleč od nje, sama skrb za želodček in udobje te je.«

Možev odgovor ji je zaprl sapo. Pričakovala je smeh ali kak dovtip, taka opazka jo je neprijetno zadela.

»Lepota tako prehitro mine.«

»Ne vedno.«

Spet ga ni razumela, oziroma bala se je, da ga predobro razume, zato je vprašala:

»Peter, kakšne barve so Verine oči?«

Po kratkem molku je skoraj v polsnu zamrmral: »Ne vem.«

SLAVKO

Kraške noči

*Kako lepe so kraške noči,
ko nebes upira nate
srebrne in zlate
tisočere oči.*

*Skale so kot vitke vile,
svetle kot dragulji;
brinovo grmovje,
kot iz svile.*

*Vzkljknil bi na glas
tem strmečim očem,
naj povedo vsem ljudem,
kako je lep naš Kras.*

MARIJ MAVER

Večer naših rajnih

*V poltemi križi molčijo ...
Kot rahel šepet poslednjega miru
v zubeljčkih duše brlijo
in mlade so tako
kot bi jutro jih rodilo.*

Še vedno je bil stari, vanjo zaverovani Peter in prvi dvom ji je splahnel kot sneg v topli sapi. Kmalu se je prikradel vanjo drugi, glodal huje in dalje. Pred polnočnico je odvil vsak svoje darilo. Samo enkrat ji je poklonil Peter dragoceno zlato zapestnico. Takrat ga je prosila, naj izbira rajši med praktičnimi predmeti. Pri gospodinjskih delih ni mogla nositi okraskov in ven tudi ni šla rada kot zlatarjeva izložba.

»Dovolj mi je zapestna ura in če bi mogla, bi bila celo brez nje; najrajši imam proste roke, da nisem vezana pri gibanju. Saj nisi hud, če sem ti odkrila svoje želje?«

Bežno se je dotaknil brazgotine na njenem levem licu, se nekaj trenutkov smehljaje zagledal vanjo in rekel:

»V tebi ni prostora za ničevost.«

In tokrat jo je čakalo pod drevescem spet praktično darilce: električni strojček za mletje kave. Doslej ji je zmlal kavo že trgovec v mestu, a čeprav jo je hranila v hermetično zaprti posodi, se je vseeno zdišala in izgubila na okusu. Svoje veselje nad strojčkom je malo zatajila ob skromnem šopku vijolic, ki jih je Peter podaril njeni prijateljici. Šele po polnočnici je odkrila, da je bila Vera tista drobna, živa revščina dragocen zaklad.

»Ko ste me prvič pogledali, so me spomnile vaše oči zgodnjih vijolic, za katerimi smo stikali kot pobalini.«

To je bil Petrov glas. V sami halji je obstala pred vrati na verando, ki jih je prišla zaklepat, in prisluškovala na dve strani hkrati: svojemu srcu in razgovoru med Petrom in Vero.

»Tako temne so, da so skoraj vijoličaste.«

»Nič ne dišijo. Trudila se bom, da dolgo ne bodo uvele.«

»Kot tvoja mladost,« bi v zasmehu zaklicala Marija, če bi se predala nagonu. Molče se je umaknila v spalnico in v temi čakala Petra. Legel je, ne da bi ji še enkrat rekel vesel božič in tudi vsakdanji večerni pozdrav je opustil: ni se dotaknil njenega levega lica. Nekaj se je v njem zgodilo, da ji je lagal, ko ga je vprašala o barvi Verinih oči, da je pozabil obujati skupne božične spomine in sklepati načrte za novo leto. Pred njo je kot drobcena kresnička zamigotalo tisto pusto zimsko jutro, ko jo je Peter prvič spremil na avtobus. Spoznala sta se v akademskem krožku in se dolgo samo pozdravljala. Odkar se je po Verinem trikratnem razočaranju zaprla vase, je življenje samo opazovala in vedno znova odkrila, da rad postavlja mlad človek časne, minljive vrednote pred duhovne. Ni se družila smehu kolegov, vse se ji je zdelo neiskreno. Po nekem sestanku jo je Peter spremil do avtobusa, ker ni imela dežnika. Ob slovesu se je prvič dotaknil njenega lica in ji rekel:

»To pa res ni tako breme, da bi vam moralo greniti vsak trenutek življenja.«

Njegovo nenavadno vikanje ji je odprlo vrata v nov svet, sprva čisto malo, končno na stežaj, da je zopet zaživela z vero v bližnjega v sebi. In spet se je prikradla Vera v njuno gotovost, spet je skušala zamajati temelje njenega življenja; nekoč s svojo mlado lepoto, tokrat le z njenim videzom.

Skoraj ni mogla verjeti, da je celo Peter oslepel ob tisti varljivi lučki, a prepričana je bila, da ga bodo vezali na dom le še otroci, če ne bo spregledal svoje zmote. Ne bi mogla prenašati prisiljenega, navideznega soglasja, postala bi do njega sršenasta, zanju in za otroke bi bil dom pekel. Ni vedela izhoda; sodnijska ločitev bi se s svojimi posledicami zajedla v otroke kot sramotilni pečat, ubila bi v njih vse zdrave sanje, ostareli bi pred časom. Ob sebični izdaji staršev bi ne zaupali nikomur več; fanta bi cinično zahtevala od življenja vsako ugodje ali pa bi ju družba pohodila kot odpadlo listje; Zdenka bi si nič več navdušeno ne krtačila svojih težkih kit ali pa bi brez sramu prodajala svojo nežno lepoto. Družina bi se razbila.

In sama ni smela odpreti možu oči, ne verjel bi, da se Verino srce hrani le z žrtvami, in nikogar ni mogla obsojati, ker ni bila navzoča, ko se je vžgala iskra te nezdrave, prismojene simpatije. Kakšen bo konec? Spet je čakala konec, spet zaradi Vere. Takrat ji je bilo vseeno, kakšen konec jo je čakal, bila je sama, zdaj so bila vezana tri nebogljenata telesca na zlati obroček, tri nedolžne duše so dobivale hrano od njegovega bleska.

Požirala je solze in stiskala ustnice, da bi glasno ne zajokala. Iz sosednje sobe je slišala rahel šum, Vera je legla po večerni negi. Na toaletni mizici je pustila lončke in stekleničke, maže in dišave in kup umazanih bombažastih kosmičev. Pri pospravljanju sobe naj bi poklicala Petra in mu pokazala tiste ostudne ostanke Verine umetne mladosti in lepote, da bi bilo vsega konec, a ni mogla. Še vedno bo občudoval žametno belino njenih lic, nje-

iz slovenskih planin: Martuljkova skupina

govi pogledi bodo še dalje božali sveže ustnice, ki so kot lističi dalij. Kolikokrat si jih je Marija kot dekletce položila na mokre ustnice in se potem spakovala pred ogledalom in strmela nad prijetno spremembo, ki jo je povzročil na njenem obrazu en sam rdeč listič. Vera obnavlja ta čudež dan za dnem, teden za tednom, leto za letom. Ali se ji v mestu že ni več obneslo, da se je zatekla na deželo k prijateljici, poročeni že trinajst let?

Ko bi mogla poklicati vestalke in jih prositi, naj ji noč in dan varujejo plamen zakonske zvestobe. Tisočletja so minila od tistih navad, le v zgodovini je ostal spomin nanje; ona pa je sama z vso težo sumničenj, dvomov in duhovne samote.

Po božičnih praznikih je Zdenka legla. Nova obleka, izbrana s toliko skrbjo in navdušenjem, je visela pozabljena v omari, pozabljena je bila skrb za lesket las, samo žejalo jo je in lička so bila kot razbeljena pečica. Oči so najrajši iskale mater in očeta, ki je le redko utegnil obsedeti pri njeni postelji. Marija je v tistih trenutkih skoraj prežala na njegove poglede, a se niso srečali z njenimi. Čakala je eno samo besedo tolažbe, kot takrat, ko so imeli otroci ošpice, a je ni bilo: moževa usta so govorila Zdenki, ženo je moral čutiti silno daleč. Zvečer se je samo enkrat ponudil, da bo bedel namesto nje, a le iz olike; ni vztrajala in bi tudi ne zatisnila oči daleč od bolne hčerke. Vera je nosila deklici pomaranče, kupila ji je steklenico malinovca, nekaj banan in tistih hrušk, ki so mehke in sočne kot surovo maslo. Tudi fanta sta večkrat obiskala sestrico, a Marija jih je kmalu odslovila, preglasna sta bila in previhrava. Pa sta se vrnila skrivaj in povzročila konec Marijinih duševnih muk.

Zdenki sta hotela pokazati boj med Indijanci, pa sta po nesreči zadela ob mizico. Škatla z injekcijami, ki jih je zdravnik predpisal Zdenki, je padla na tla, vse se je razbilo. Bilo je na večer in Peter je moral brž po druge, ker jih je bilo treba vbrizgavati tudi ponoči. Vera se je brž ponudila, da ga spremi s svojim avtom, ker ima boljši motor. Vrnila sta se okrog desetih in se ustavila še v baru, da sta se ogrela s kavo. Noč je bila mrzla, čeprav je snežilo. Marija je bila medtem malce zadremala in Peter je ni hotel buditi. Položil je škatlo z injekcijami na mizico in po prstih odšel iz sobe. Komaj je bil zaspal, ga je zbudila žena.

»Peter, daj mi recept, moram iti menjat zdravila. Lekarnar se je najbrže zmotil.«

»Kako se je zmotil?«

»Ne vem, ta so rdečkasta, ona so brezbarvna.« Peter je strmел v injekcije, ki jih je držala žena na dlani, in ni vedel, kaj bi storil.

»Grem jaz ponje,« se je ponudil in hotel vstati.

»Preden se ti oblečeš, sem jaz že nazaj. Zdenka je preveč nemirna, da bi čakala, pojdi rajši k njej. Kje imaš recept?«

»V suknjiču.«

Ni ga bilo in niti v plašču niti v hlačnih žepih.

»Najbrže ga je obdržal lekarnar. Pojdi k Zdenki, skočim jaz v mesto.«

Že je bil iz postelje in stegnil roke po obleki, ko se je v Mariji oglasilo spoznanje, da ji je ho-

tel nekaj skriti. V teh dneh dvojnega trpljenja in telesne izčrpanosti zaradi bedenja, je postala uporna, hudobna. Na vsak način se je hotela znebiti Vere. Upala je bila, da ji bo med Zdenkino boleznijo gospodinjala, a se ni niti iz olike ponudila.

»Tako delo je le za puhle možgane. Kdor je le enkrat pogledal v knjige, stremlje za višjimi ideali,« je rekla Petru in mu svetovala: »Z mestne agencije vam takoj pošljejo kakšno žensko.«

Otresla je cigareto na krožnik, poln kurjih koščic, ki jih je obrala ona, čeprav je stremela »za višjimi ideali«, in dostavila:

»Vam, Peter, prav nič ne pristoja vloga družinskega poglavarja, tako moderen tip ste. Usnjen suknjič, lovske hlače, puška na rami ali pa bič v roki in ošaben vranec na povodcu, to je za vas.«

Fanta sta z odprtimi usti požirala njeno fantazijo, Marija pa je v sosednji sobi menjavala vrečice z ledom na Zdenkinem čelu.

»Tudi tega bo konec, čeprav je šele začetek. Škoda je le, da se moji konci prepletajo z Verinimi začetki.«

Mimo take Petrove nemarnosti pa ni hotela, z zdravili ni moči ravnati kot s kravatami. Odhitela je iz spalnice, zaloputnila vrata za seboj, vzela staro škatlo injekcij in sedla kar v Verin avto, ker je imel še topel motor. Pot je bila naporna, sveže zapadli sneg so orali šele proti jutru, gazi ti ga je morala silno previdno.

Čez okence je pogledal premražen, zaspan lekarnar. Brez recepta bi ji zdravil ne dal, a ker mu je ponudila staro škatlo, se je vendarle omehčal. Menda bolj zaradi solz obupane matere, ki so bile tembolj učinkovite, ker so veljale bolni Zdenki in nezvestemu možu. Zdaj je vedela, da se ji je že drugič zlagal: recepta ni pustil v lekarni, izgubil ga je. Kje, to ji je hotel skriti. Ko je že hotela oditi, jo je poklical lekarnar in posvetil v avto z žepno baterijo. Hotel je vedeti njeno ime, da vpiše, komu je dal injekcije, ki jih brez zdravniškega recepta ni smel prodajati. Šop luči je posvetil v kotiček na zadnjem sedežu, kjer je tičal zmečkan papirček — izgubljeni recept.

Doma jo je čakal Peter v Zdenkini spalnici. Bosonog je hodil gor in dol in živčno kadil. Ob ženinem prihodu je obstal in se zagledal vanjo. Tudi Marija je obstala. Njuna pogleda se nista mogla odtegniti. Marijini prsti so mučili vrstico, s katero je bil prevezan zavitek zdravil. Iskala je besed, s katerimi bi vrgla resnico možu v obraz, a ta je bil tako bled, skesan, potrta, proseč, da jo je zatajila v sebi in samo vprašala:

»Je zaspala Zdenka?«

Pokimal je molče in hotel oditi. Njegova povešena ramena in počasna hoja, pogled na bose noge jo je pretresel. Zastavila mu je pot in počakala, da jo je pogledal. Stala je pred njim kot dekle na prvem sestanku, ko čaka tisto čudovito besedo. Dočakala je mnogo več: s prsti je pobožal brazgotino na njenem levem licu.

»Pojdi zdaj, da se ne boš še ti prehladil.«

Kmalu je bilo vse tiho, skoraj je slišala snežinke, ki so padale mimo okna.

MI V TUJIH OČEH

MIRKO JAVORNIK

Pred časom se je v oknih poglavitnih knjigarn po Evropi in po svetu prikazala zajetna knjiga s francoskim naslovom »La Yougoslavie«. Je to prelep, umetniško pisan potovalni priročnik, zamisel našega rojaka Doretta Ogrizka. Izšel je v mednarodno znani zbirki potovalnih priročnikov »Svet v barvah«, ki jih objavlja Ogrizkova založba ODE v Parizu — doslej vsega skupaj dvajset. Razen v francoščini izdajajo te knjige tudi v angleščini in nemščini.

Pri pogledu na to razkošno delo se Slovenec seveda takoj vpraša, kako je v njem prikazana njegova ožja domovina, in vse tisto, kar je njemu samemu drago. Treba je takoj povedati, da Slovenci, njihova zemlja in njihova kultura niso bili tujemu svetu menda še nikoli tako pravično, tako lepo, tako izčrpno in tako obsežno predstavljeni v besedi in sliki. Avtor in založnik knjige je s tem najprepričljiveje poudaril, da je ostal zvest svojemu poreklu in vsemu, kar je z njim zvezanega. Za to izdajo je napravil izjemo, da ji je namesto kakega člana Francoske Akademije napisal uvod sam in sicer, kakor pravi, »ker se spominja pastirčka, katerega je ded pošiljal varovat črede na pašnike okoli Postojne v Sloveniji. Miru te pastirske krajine ni motilo drugega kakor sopihanje mednarodnega vlaka, ki je bežal po dolini. Otrok je tedaj zgnal živino ter se vrnil na kmetijo. V srcu se mu je porajala želja, da bi lepega dne tudi sam odšel proti neznanim deželam... Danes mu je dano posvetiti to knjigo lastni domovini.«

Ogrizkov priročnik obsega 448 strani in približno prav toliko ilustracij v barvah vseh vrst: fotografij pokrajine, risb, vinjet in zlasti posnetkov izvornih umetniških del. Razdeljen je na dvanajst poglavij in sicer: Zgodovina, Umetnost v Jugoslaviji, Književnost, Ljudska umetnost in izročila, Slovenija, Jadranska obala, Notranja Hrvatska, Beograd, Srbija, Makedonija, Bosna in Hercegovina, Črna Gora. Umetnostni pregled je napisal bivši ljubljanski vseučiliški profesor dr. Izidor Cankar, književnega pa Mirko Hrovat. Kot ilustratorji so od Slovencev sodelovali slikarji Božidar Jakac, Miha Maleš in Marij Pregelj, ter fotografi Franci Bar, Viktor Petkovšek, Marjan Pfajfer in Jožko Šmuc.

Poglavje, posvečeno Sloveniji in Slovincem, obsega brez Istre kar 68 strani. Slovincem pa je odmerjenega precej prostora tudi v prikazih splošne in književne zgodovine, umetnosti ter običajev. Tako so v pregledu jugoslovanske umetnosti objavljeni posnetki starodavnih fresk od Sv. Primoža nad Kamnikom in iz Stare Loke, en Bergantov portret ter ena Jakopičeva krajina; v književnosti Primož Trubar, France Prešeren, Jakčevi podobi Ivana Cankarja in Otona Župančiča, v ljudski umetnosti pa slike idrijskih čipk, lecta in pirhov.

Prelepo poglavje o Sloveniji je oživljeno s 27 posnetki Jakčevih pokrajin, z risbami Miha Maleša in Marija Pregelja, s številnimi barvnimi fotografijami ter duhovitimi ilustracijami slovenskih pregovorov, ki jih je oskrbel Francoz Beuville. Besedni prikaz za ta del je napisal Francoz Marcel Schneider, ki je bil že poprej objavil pesniško razpravo o Sloveniji in njenih ljudeh v pariškem književnem mesečniku »La Table Ronde«. Schneiderja je za Slovence zavzel ljubljanski pesnik Jože Brejc (Jože Javoršek), ki je pred leti precej časa živel v Parizu, a je zdaj v domovini uradno obsojen na molk.

Kako je ta tuji pisatelj Francozom in svetu predočil našo zemljo in njenega človeka, bomo videli najboljše, če nekatere

najlepše in najznačilnejše odlomke iz njegovega prikaza navedemo v prevodu. Na primer:

»Za pogubo te dežele se je zarotilo vse: njena skromna razsežnost — komaj dve tretjini Belgije; prebivalstvo kakega poldruga milijona duš ter izguba svobode že v legendarni dobi... Če je Slovenija navzlic vsemu ostala živa, dolguje to svojemu ljudstvu, zagrizeno zvestemu lastnemu jeziku. Po zasluženju svoje posebne govornice je znala ohraniti svojega duha in svoje običaje. Jezik je trdnjava in svetišče slehernega naroda. Ti gorjanci; ti tako dolgo zaslužnjeni kmetje so na koncu zmagali, ker so navzlic vključitvi v nemško državo naprej in naprej govorili jezik svojih dedov. Vsa zgodovina Slovenije je povzeta v njenem boju za ohranitev lastnega jezika... Ta jezik je slovanska govornica, ki ima ohranjenih precej starinskih oblik, na primer dvojino kakor klasična grščina. Že to samo bi bilo dovolj pričevanja za njeno starodavnost in njeno plemenitost.

»Slovensko ljudstvo združuje v sebi nasprotujoče si lastnosti, ki ga delajo za nekaj edinstvenega: je lirično in delavno, sanjavo in polno odločnosti; ničesar ne ljubi tako kakor pohode v svoje doline in svoje gore; strast do narave ga tolaži v vsem. Toda ne zamudi ničesar, da bi čim bolj izkoristilo bogastva svoje dežele. Zato je Slovenija po industrijski opremljenosti, po izkoriščanju rudnikov in vodnih padcev prva med jugoslovanskimi republikami.

»In tako vidimo, kako se v tem svojevrstnem narodu pogum in bojevitost družita z nagnenjem do poezije, čut za stvarnost z otožnostjo, in vse pridobitve dejavnosti s silo sanj.

»Samostojnost Slovencev ni trajala niti dvesto let; izgubili so jo konec osmega stoletja, ko so sprejeli Kristusa. Bavarci so uničili njihovo državo, da so jim dali evangelij. Črtomir, poslednji slovenski poglavar, ki se je boril proti novi veri, je bil premagan po orožju in kmalu še po milosti. Odpovedati

Triglav — prvak slovenskih gora

se je moral dragi Bogomili ter se dati krstiti v Savici. Potem je odrinil v Italijo, se tam pomenišil in se kasneje vrnil spreobračat svoje poganske brate. Rim ga ni prištel k svetnikom, kolikor vem. Sicer pa svetnikov, doma v Sloveniji, sploh ni, navzlic krepki veri, ki navdihuje to gorsko in zvesto ljudstvo. Prešeren je Črtomirov ljubezenski poraz in njegovo pobožno spreobrnjenje opel v svojem najdaljšem delu, »Krstu pri Savici«. Tako vidimo, kako zgodba teh dveh zaljubljenecv z nagljem iz slovenskega šopka vred simbolizira zgodovino naroda.

»Bogomila je bila poslednja svečenica Žive, boginje ljubezni in hrepenenja, in je živela v njenem svetišču na Blejskem otoku. O živinem češčenju ni znanega nič. Bogomila se je spreobrnila. Da bi rešila življenje ogroženemu Črtomiru, se je zaobljubila Jezusu... Podrli so svetišče in postavili cerkev; Marija je nadomestila Živo. Na tem otočku, od vekomaj posvečenemu svetemu, je Devica delala čudeže in romarji so prihajali v množicah. Še pred nekaj leti se je bilo tukaj moči vdajati pobožni veri: Dovolj je bilo, če je človek trikrat klenkil z zvonom v stolpu, si želel tistega, kar mu je burilo srce, pa je bil uslišan. Lahko je uganiti, da so zaljubljeni močno uporabljali ta zvon. Pravijo, da včasih ponoči slišijo Živo, kako joka okoli svojega izgubljenega otoka...

»V bohinjskih gorah je poskakoval Zlatorog, gorski oven z zlatimi rogovi, ki je varoval zaklade starih Slovencev. S svojo čarno glavo je podiral lovce, ki so bili tako predrzni, da so ga naskakovali. Vse do dne, ko je prišel tisti, ki ni poznal strahu, ter je zaradi tega premagal čudežnega varuha gora...

»A nikar ne mislite,« pravi nekje Schneider, da morda preveč obujam poezijo. Slovenci sicer žive od kruha in vina, a žive tudi od poezije. V tej deželi tisto, čemur pravimo pri nas folklor in ljudska izročila in česar ne najdemo več nikjer razen v knjigah učenjakov, živi pred našimi očmi...

»Triglav je z 2864 metri višine Mont-Blanc Slovenije. Njegov suličasti obris se razločno odraža na nebu; njegovo ime je ime mitosa; mitosa o slovenskem triglavem Janusu, čigar ena glava gleda v preteklost, druga v sedanost in tretja v bodočnost...

»V obdobju impresionizma je Škofja Loka zaslužila, da so jo imenovali »slovenski Barbizon«, zaradi slikarjev, ki so prebivali tam. Toda umetnostni dejavnosti se posveča ves kraj: ljudsko slikarstvo, čipke, lončenina. Ne smemo seveda pozabiti »malega kruhka«, lecta, ki ga prodajajo v podobi živali, rož, predmetov. Sentimentalna slovenska liričnost dobiva v njem še eno možnost za izraz. Ti kruhki imajo pogo-

sto obliko srca; kakor se zdi zato, da bi nam napravili usta sladka in srce toplo. Na sredi je vdelano ogledalce, nad njim pa nalepljeni verzi, tiskani na papirnem traku. Mar to pomeni, da je naše srce enako zrcalu; da odseva podobo tistega ali tiste, ki se ogleduje v njem, a ostane pogosto skrivnost, katere ne doume nihče, včasih še samo ne?...

»Slišal sem lepo število slovenskih pesmi, na moč starih, novejših in najnovejših. Očarale so me po raznolikosti ritma in tonov, po drznosti svojih prelivov, po svobodnosti, po poetični fantastiki. Iz mnogih diha žgoča otožnost, najvselejše pa prehajajo v razbrzdanost, ne da bi zabredle v pocestnost ali plitvost. So zdrave kakor gorski zrak, prozorne kakor hudournik...

»Med tistimi, katerih besede so mi prevedli, sem ohranil v spominu dve. Prva, »Če se bom ženil, se bom poleti«, spominja na dragoceno kitajsko pesem, druga, »Dekle, prinesi mi vode, da si umijem roke, srce«, pa poveljuje potrebo po skrivnosti, po čistosti v ljubezni.

»Človeku se zdi, da prodira v nekako obljubljeni deželo, ko pride v Vrbo, vas na Gorenjskem pod Karavankami, kjer se je rodil Prešeren. Sredi na moč zelenih trat, tik pod planinami, stoji desetina trdnih in dobro zidanih hiš, kapelica z ostanki srednjeveških fresk, lepo drevje, sončnice, seno, ki se suši na tistih čudnih skednjih na prostem, podobnim harfam. To je Vrba. A vse skupaj ne bi bilo nič brez tistega pozlačenega, dehtečega bistvenega molka, ki se zdi, ko da je stkan iz vseh vonjav, katere človek diha tukaj.

»V pesnikovem domu še prebivajo ljudje. To se pravi, da ne spominja ne na pokopališče, ne na muzej. Prava kmečka hiša, preprosta in živa, z zidovi, pobeljenimi z apnom, z udobno pečjo, z Bohkovim kotom, z visokimi posteljami in zibeljo. Vsi ti predmeti nam imajo nekaj povedati, nam zapati skrivnost; razumejo nas, kakor mi razumemo nje: jezik poezije ne potrebuje tolmača. Učinkuje na nas z drugimi pripomočki kakor s pripomočki govornice in razuma.

»Če bi bil Prešeren pisal v nemščini, bi bilo njegovo ime na ustnicah vsega sveta. Toda žrtvoval je slavo geniju svojega rodu. V tem je drama pripadnosti premajhnemu narodu: tudi najbolj bleščeča darovitost ne nosi tvojega slovesa dalje kakor do vedno bližjih meja. In vendar je Prešeren vse take darove imel. Imel je silo navdih in čistost oblike, s katerima je povezoval romantiko in klasično strogost. Prav tako je imel tudi oba večja darova: domišljijo in občutljivost. Kakor Musset in kakor Reine je Prešeren najprej pesnik ljubezni, razjedajoče in razjedene ljubezni tistih, ki niso rojeni za srečo. Vznemirjenec in vznemirjevalec, žrtev in rabelj je opeval Julijo, katere ni mogel nikoli dobiti. »Krst pri Savici« je priznanje njegovega poraza. Kakor Črtomir Bogomili tako se je tudi sam odpovedal svoji ljubi. Toda bil je svojemu ljudstvu zvestejši kakor njegov stari Slovenec in ni preskočil v zmagoviti tabor. Pel je v rojstnem jeziku ter sprejel omejitve svoje slave na meje lastne zemlje.

»Zapustimo Slovenijo v misli na velikega Prešerna, ki je dal svoji deželi poleg občutka narodne zavesti tudi prvo popolno obliko poezije in ki je z dejanji dokazal, da ljubezen do domovine presega vse druge ljubezni, posebno če je ta domovina majhna in če sta jo usoda in zgodovina stoletja tlačila, kakor je to s Slovenijo...«

To je nekaj odlomkov iz prikaza Slovenije in Slovencev, ki ga je za Ogrizkovo knjigo napisal Marcel Schneider. Ob njih si pač ne moremo želeti drugega, ko da bi njegov poetični portret te dežele celoten izšel kje v slovenskem prevodu, v vednost in radost nam vsem ter v priznanje založniku, ki nas je svetu pokazal tako, kakor smo videti v teh vrsticah

ZEMLJA

V sozvočje

*Jesenski dež se zliva,
po strehah in cestah
se v boli razbija;
tam na tvojem latniku
listje vse osirotelo
v žalno šumenje ovija,
ga vabi, naj se vda,
naj gre za njim na tla. —
Dež se zliva, zliva.
Skrivnostna njega moč je:
enako prevzema oba —
ziblje v sozvočje.*

Povest iz časa naselitve Slovencev

FRANC JEZA

Končno se je ujetnik sam oglasil.

»Plemeniti poveljnik slovenskega ljudstva,« je spregovoril, gledajoč v Gorazda in hkrati pomignil hlapcu, naj poslušaj in predstavi svojemu gospodarju njegove besede. »Ušel sem iz mesta, da bi se zatekel pod tvoje varstvo, gospod, in da bi pod tvojim varstvom mirno in pošteno trgoval s tvojim ljudstvom, kakor sem do slej. Nočem se mešati v oborožene spopade, ker sem samo miroljuben trgovec, ki se mu meč ne poda in ker ne morem videti krvi. Prinesel sem ti v dokaz vdanosti darila, ki so mi jih vzeli, a ukaži, naj ti jih vrnejo, in sem jih pripravljen še pomnožiti, če mi izkažeš svojo milost, gospod. In da ti še bolj dokazem, da dobro mislim, ti povem, kar sem slišal od zanesljivih ljudi, da bo namreč Erik, Wulfov sin s svojimi konjeniki in s tistimi meščani, ki mu hočejo slediti, udaril z mesta, ko bodo začele zvezde bledeti, da bi vas potolkel in nagnal nazaj. Ko sem pobegnil iz mesta, so se oboroženi meščani že zbirali na forumu in konjeniki so dobili ukaz, naj bodo pripravljene.«

»Kje si to zvedel?«

»Imam svoje ljudi, ki mi poročajo, (kar se godi v mestu, hlapce, ki prisluškujejo v pivnicah, kjer pijejo Langobardi in kockajo ali se zabavajo z ženskami, in take, ki so mi dolžni denar in mi nosijo na uho, kar slišijo, da bi bil milostljiv do njih v iztirjevanju.«

Hlapec je klel po langobardsko, ko je prevajal trgovčeve besede. Gorazd in Čuk pa sta se spogledala, ko sta jih slišala.

»Odpelji ujetnika in pazi nanj«, je naročil Gorazd Averju. Ta je obrnil starega Mezopotamca in ga z užitek brenil v zadnjo plat. Že davno ni imel več zveze s svojim ljudstvom, a v srcu se je še vedno čutil Langobarda. Rukala ga je divja jeza na izdajalca. A ob brci ga je divje razbolelo v revmatični nogi in stokajoč je odsuval ujetnika na ono stran voza.

Bazilika je bila pogreznjena v polmrak: le nekaj oljenk pred oltarjem in pred podobami svetnikov na stenah je širilo rahlo, trepetajočo svetlobo, v kateri so se zdeli živi obrazi kakor obrazi mrtvih, strogi obrazi svetniških podob pa so čudno oživeli. Pestre barve svetniških oblačil so žarele iz teme. Ljudje so nadrenjani klečali na kamenitem tlaku in goreče molili za rešitev. Nekateri so od utrujenosti omahnili naprej in so ležali na tlaku z rokami še vedno sklenjenimi v molitvi. Nekateri so tudi omedleli od groze, izčrpanosti in zatohlega ozračja. Tudi stari diaconus Justinus pred oltarjem je bil že pred časom utihnil in je ležal na oltarnih stopnicah na obrazu kakor mrtev. Mladi duhovnik, ki je klečal ob njem, se je včasih v strahu dotaknil njegovih pleč, če še diha. Tudi njemu je zamrl glas. Med šepet molitev se je mešalo tiho žensko ihtenje. Nekje zadaj je žalostno zajokal otrok, nato je zamrl tudi njegov jok.

Magona je klečala ob stebri in od utrujenosti naslonila glavo na vlažni kamen. Ni razločila obrazov okrog sebe, a videla je njihovo bledico in nepremičnost in zdelo se ji je, kakor da so duše vernih, ki čakajo v preddverju nebes, da se prikaže angel in jih spusti noter. Zaželela si je, da bi bilo tako, da bi bilo že enkrat konec tega groznega pričakovanja. Zaprla je oči in od utrujenosti zadremala. Morda je sanjala samo za hip, a zadelo se ji je, kakor da jo je poklicala mati, milo kot takrat, ko je bila še živa, ona pa majhna deklica, in jo pobožala po laseh: »Magona moja mala!« Ob dotiku tople materine roke se je od sreče zdrznila in odprla oči ter se s tesnobo v srcu spet znašla v mračni baziliki sredi ihtočih žensk in starčkov. A v njej je še drhtelo ganotje, ki jo je prevzelo v sanjah

JOSIP TAVČAR »PRIHODNJO NEDELJO«

V jesenskem zborniku SNG je izšla v tisku, prve dni novembra pa doživela krstno predstavo Tavčarjeva drama »Prihodnjo nedeljo«. Po dolgem času domača drama iz tržaškega življenja, ki jo je napisal tržaški Slovenec. Kdo bi ne bil vesel tega in kdo bi ne želel, da bi avtor uspel!

In res imaš občutek, ko delo bereš ali ga gledaš na odru, da je hotel pisatelj povedati vse tisto, kar se je nagnetlo v dolgih letih v njem, vse, kar čuti otrok narodne manjšine na silno izpostavljenem koščku Evrope, da hoče izkričati svojo bolečino in svoj obup — da, vse izzveni bolj v obup kot pa v vero. Mestoma čutiš, da je pisal Tavčar s tako iskrenostjo in tako odkritosrčnostjo in bolečino kot samo Cankar pri nas. In že čutiš z njim in že mu slediš. Vendar te končno ne prepriča v celoti. Imaš vtis, da je hotel preveč povedati naenkrat, vse kar je doživel, kar je slišal in videl. In se mu tako drama nekje razdrobi v brezsmotnost, brezidejnost in s tem izgubi na svoji aktualnosti in poslanstvu. In zdi se ti kot da je pisatelj osebno, njegov jaz, ki je, nekje izginil. Vsa drama je ostala samo nekaka dramska reportaža.

Glavni junak Srečko Dolinar, ki gotovo ni zdrav pojav, je vseskozi isti. Zapada iz razpoloženja bolečnosti v kratke trenutke nežnosti, a že naslednjo minuto je isti kot je bil. Četudi hoče avtor nakazati brezizhodnost tega življenja, mora upoštevati, da mu je v dramati določen čas in prostor in da mora nakazati v svojih junakih nek razvoj. Zamislili bi se Dolinarja lahko takega kot je, a moral bi priti nekje do zloma in pričakovali bi, da bo dramatik potem gradil dalje na sinu. In to njegovo »slovenstvo« je nekam medlo in ne moremo z njim prav trpeti. Ne prepriča nas tudi kot Slovenec ne. Potem ostane le še njegova bolezen. Tako pa postaja drama dolgozevna in prične dolgočasiti, kajti gledalec se naveliča gledati in poslušati isto pesem, ki je le predolga. Posebno v tretjem dejanju, po odhodu hčerke, je zavora dejanja mnogo pretežka. Med ostalimi osebami pogrešamo morda najbolj izklesanosti Veljaka. Da podere Ludvika na tla, je mnogo premalo, da bi res nekaj predstavljal.

Če naj izzveni drama slovenske družine v Trstu v dva izhoda: ali v Avstralijo, ali v Ljubljano, kot bo večina razumela, čeprav morda pisatelj tega ni hotel, potem bi bilo bolje, da bi prikazovali to težko usodo naše družine v osrednji Sloveniji. Kajti mi potrebujemo več vere v življenje kot pa tolažbe za svoj obup.

Režija je ta dva izhoda še poudarila — tudi v malenkostih. (V hiši ni slišati glasbe tržaške slovenske radijske postaje, ampak Ljubljano itd.).

Ima pa Tavčarjeva drama tudi mnoge pozitivne momente v niansah, v podrobnostih, pisana je z dosti modernimi prijemi.

»Prihodnjo nedeljo«, je Tavčarjev dramski prvenec in je brez dvoma pisatelj sam marsikaj videl, ko je svoje delo gledal. Morda ga bo vzel kdaj znova v roke. Morda bo bolj strnil in razgibal dejanje. Morda bo opustil vse tiste sprehode in dnevne pripombe s ceste,

ki niso v drami prav nič potrebne in za dramo prav nič koristne. Mislim n. pr. na pripombe o obhajilu o katerem govori Dolinar, ali na dekletce, ki govori, da je molilo v italijansčini, ker ni bilo uslišano v slovenščini, saj da je papež tudi Italijan... Ker vse to res ne spada v dramo, se ti zdi kot nekaj poceni prispevek prirediteljem. Prepoceni je tudi naval »socialista« na »amerikaniziranega« Ludvika, ta pa mnogo preveč potisnjen v karikaturu.

Režija Jožeta Babiča, ki je izredno skrbna, na vse lučne in slušne učinke preiščena, je močno poudarila prav gornje vsiljivosti, da si je igro igralskega zbora Babič skrbno razgibal, da bi ne postala predstava monotona. Scenograf Jože Cesar, ki je čutil to problematiko z vsem bistvom umetnika in človeka, je odel vse ozadje v brezizhodno črnino s svetlo podobo Trsta na steni, a v dom je postavil svetle temelje kraškega dvorišča, ki z vso zgovornostjo v svetlobi vabi, da so le v tem domu korenine življenja. A zdi se, da samo scena ne ustvari tistega novega življenja. In za nas je važna mladost in jutrišnji dan.

Igralci so oblikovali verno in ljubeznivo svoje podobe. Rado Nakrst težko vlogo Dolinarjevo, ki je morda v ritmu malo zastajal v trenutku spopada, a je sicer tak kot ga je pisatelj klical v življenje. Katja Leli Nakrstova je dobra žena, ki pa igralsko v spopadih manj prepriča in ji melodija jezika ne zveni. Ludvik Mihe Baloha je pretiran in preveč narejen, za dijaka nekoliko preogromen. Marija Bogdane Bratuževe je še precej negotova in nejasna v premikih, manjka tudi še notranja izrazna moč, ki bi osvojila gledalca. Marta Nede Mijotove je doživeta. Mijotova bo lahko igralka, dasi še na več mestih izpada iz življenja svoje igrane osebe; seveda pa je bila to zelo velika vloga za začetek. Zelo pa je prepričljiv in naraven Valentin Jožka Lukeža, dočim manjka Stanetu Starešiniču notranja zlahtnost in moč, da bi ne bil le kričec mladenci.

V celotni predstavi je bilo čutiti malce negotovosti — morda je po prvotni pripravi delo igralcev predolgo počivalo. In kljub režiserjevi skrbnosti je postalo tu in tam dejanje preveč razvlečeno in je zastajalo, kar pa je bolj šibkost teksta.

Občinstvo je sprejelo domače delo pristržno in ni mislilo na nobeno pomanjkljivost. To je gotovo tudi pisatelju v zadoščenje in v spodbudo, da bo napisal nove, pa gotovo že boljše dramske stvaritve.

Letošnjo gledališko sezono pa je SNG pričelo z uprizoritvijo O'Neillove drame »STRAST POD BRESTI«. To je naturalistična drama, ki slika divjo ljubezen ameriškega kmeta do zemlje in ženske. To je res neukročena strast, ki povzroča usodne nesreče. Zdi se mi škoda le zaradi dramskih spopadov nuditi sodobnemu človeku te in take izreze življenja, ko ni ljudem nič več častnega, ne svetega, ko sin ubija očeta, in oče sina, ko maščevalnost in laž pojeta svojo visoko pesem, ko mlada mati zaradi narurne ljubezni zadavi lastnega otroka in podobno. Ti ljudje so izrodki, ki ne morejo dati drami prave, velike umetniške vrednosti. Pa tudi naturalizem mora ostati umetnost in nikakor ni bil in ne bo istoveten z grobstvo.

Dramo je režiral Jože Babič. Igralsko je bil najboljši Modest Sancin, ostali pa malo preveč pretirani.

Predstave so za mladino neprimerne.

od dotika materine roke. Pomislila je na očeta in prevzela jo je želja, da bi ga čimprej videla in objela. Strah zanj ji je stiskal srce že vse te dni, odkar se je razvedelo, da se bližajo barbari. Mirna je bila le, če je bil blizu nje in če je lahko skrbela zanj in mu postregla. A za to je bilo tako malo priložnosti, saj je bil skoro ves čas proč, na municipiu in na obzidju, da je pripravljaj mesto na obrambo in se posvetoval z drugimi decumviri in z mladim langobardskim poveljnikom.

Iznad množice, pogreznjene v mrak, se je osamljeno dvignil tenek, trepetajoč glas starke, ki je začela peti starodavno pesem v keltskem jeziku o Materi božji, ki ujčka malega Jezuščka. Iste pesem ji je pela mati, ko jo je ujčkala na kolenih, in tudi še potem, ko ni bila več tako majhna. Nihče ni pritegnil starkinemu glasu, mnogi keltske pesmi niso več znali, ali pa so bili preutrujeni. Magona je poslušala z zaprtimi očmi, naslanjajoč čelo na steber, in tiho prepevala, da tudi njenega glasu ni bilo slišati. Pesem jo je potolažila; začutila je, da sta nad njo Marija in Bog, ki jo varujeta.

Počakala je, da je starka odpela pesem do kraja in da je utihnil njen krhki, negotovi glas, ki se je zdel, da se bo vsak hip utrgal, a vendar ni izpustil enega samega zloga ter je povzel sredi besede, če je pevki zmanjkalo sape. Potem je vstala in si uskala v mraku sredi klečečih in ležečih postav gaz proti izhodu. Tiho in lahkotno je plavala njena vitka postava v dolgi prepasani volneni tuniki in s temnim ogrinjalom, ki ji je pokrivalo lase in pleča, nad klečečo množico in v rahli, mistični luči oljenk se je zdelo, kakor da se je katera od svetih mučenic odločila s slik na steni in se napotila med nesrečno množico Celejčanov, ki so se v urah stiske zatekli v cerkev.

Blizu vratih je klečala mlada osvobojenka, ki jo je pospremila v baziliko. Tiho je vstala, ko je prišla gospodarica do nje, in stopila za njo na temni trg, ki se je zdel zapuščen. Le onstran trga so odmevali hitri in odločni koraki mož, ki so nekam hiteli, in včasih je zazvenelo orožje ob ščit. Ti glasovi v temi so jo pomirjali. Dokler so bili blizu, se je čutila varnejšo. Vendar so jo hkrati tudi spominjali na nevarnost, ki je pretila mestu in ki je ohromila življenje v njem. V hladni pomladni noči jo je streslo od mraza ali morda tudi od srčne tesnobe.

»Primi me pod pazduho, Secundina«, je rekla osvobojenki, ki je bila njenih let in ji je bila bolj prijateljica kot služabnica. Naglo sta stopili po zapuščenih ulicah proti domu. Toda napravili sta komaj nekaj sto korakov, ko se je zaslišalo peketanje kopit in jima je v korak prijezdil naproti jezdec na visokem konju. Čelada in oklep sta se mu svetlikala v temi.

»Erik je«, je zašepetala mlada osvobojenka. »Tebe išče, gospodarica! Oh, kdo bi bil vame tako zaljubljen!«

»Kaj govoriš, neumnica!«

Dekle se je poredno zahihitalo. Bilo je južnjaško živo in jezikavo, a Magona ji ni zamerila. Skupaj sta rastle in se igrali, četudi se je Secundina rodila kot sužnja. Cupitus Cupitanus je dal otroku prostost skupaj s starši na prošnjo svoje žene. A Secundina je hotelo kljub temu tudi zdaj, ko je bila odrasla, ostati pri hiši, kot tudi njeni starši, ki jih je bil kupil že Cupitusov oče v Italiji.

Ko je prijezdil Langobard do njiju, sta se stisnili k zidu, ker ulica je bila ozka, toda on se je sklonil s konja in ju je prepoznal.

»Salve, Magona! Salve, Secundina!« je pozdravil po latinsko, a s tujo izreko, ter skočil s konja.

Dekleti sta odzdravili in v Secundinem glasu je zvenela izzivalna korektnost, kakor navadno, kadar je govorila z mladim poveljnikom. Niti groza, ki je zajela vse mesto, je ni zresnila.

»Dolgo sem čakal nate,« je rekel Langobard Magoni, stopajoč vstric nje in vodeč konja na povodcih. V njegovem glasu ni bilo očitka, samo veselje in morda skrito upanje, da jo bo to ganilo.

»Molila sem v baziliki«, je reklo dekle.

»Vem, povedal mi je tvoj oče. Rad bi se poslovil od tebe. Saj veš, da nas čaka to noč boj?«

»Vem. A zakaj jih hočeš napasti zunaj mesta. Ne bi bilo bolje, da bi se branili na obzidju? Tudi oče misli tako.«

»Ne, z obleganjem bi nas lahko sestradali. Zdaj spomladi imamo v mestu malo zalog. Toda videla boš, kako jih bom razbil s svojimi konjeniki in jih zapodil nazaj v panonsko blato. Navajen sem bojevanja s temi Vendi. Kar rad bi se spet enkrat pomeril z njimi.«

Čutila je bahavost v njegovem glasu, bahavost velikega dečka, ki je prepoln samozavesti in zaupanja v lastno moč in ki prav zato vzbuja hkrati simpatijo in sočutje. Molčala je, da bi ne mislil, da dvomi in bi se ne čutil prizadetega v svojem ponosu.

»Ti pa se bojiš, Magona?« je vprašal skoro začudeno.

»Nekoliko že, a bolj za očeta in za druge kot zase«, je rekla.

»Jaz pa prav nič, dokler nas ti braniš, gospod«, se je priliznjevo oglasila Secundica, a Magona je razločila rahlo porogljivost v njenem glasu.

»Secundina, prosim te, steci domov in povej očetu, da takoj pridem«, ji je naročila.

Dekle je smeje odhitelo po temni ulici.

»Tej ne more nič do živega«, je dejala Magona.

Erik ni odgovoril. Ponudil ji je roko, da se ni spotikala ob debelem okroglem kamenju, s katerim je bila tlakovana ulica, z drugo pa je na krajše poprijel povodce, ker je konj lovil z gobcem Magonino obleko.

»Nič ti ne bo storil, ne boj se. Je bister in ve, da spadaš med moje prijatelje.«

»Rad bi imel kaj od mene.«

»Nocoj si bo zaslužil, da mu boš dala kakšen poslastek«, je rekel. »Odličien bojni konj je, kralj mi ga je podaril.«

Potem sta molčala. Čutila je vonj po konju, usnju in mešanici dišave in oznojenega mladega moškega telesa; ta vonj ji je prijeten. Vedela je, da so langobardski velikaši cenili Erika zaradi njegove hrabrosti in bojne spretnosti in celo kralj Alboin sam, ki mu je zaupal nadzorstvo nad vsem severnovzhodnim Norikom, ko je odpeljal svoj narod v Italijo in mu je mladenič povedal, da ne gre z njimi. Ona pa je vendar vse do zdaj videla v njem le velikega dečka, četudi je bil precej let starejši od nje; imel je že osemindvajset let. Ni si bila na jasnem, kaj povzročča v njej ta občutek, ali njegova visoka, tenka postava, ali dolgi plavi, kodrasti lasje, otroško modre oči ali tuja, nerodna izgovarjava latinščine. Včasih jo je ta občutek tako prevzel, da se ji je mladenič kar zasmilil in je ta občutila do njega materinsko nežnost. Saj je bil tako sam, odkar so vsi njegovi prijatelji odšli s kraljem. Vesela je bila, da se je navezal na njenega očeta, vendar pa je njegova stanovitna ljubezen ni ganila. Kljub temu je bila malo ljubosumna, kadar so njene prijateljice govorile, kako je lep in hraber, in se mu ponujale, ali kadar mu je Secundina preradodarno razkazovala svoje južnjaške čare, dobro vedoč, da s tem jezi svojo gospodarico. Njegova previhrana deškost jo je hkrati privlačevala in odbijala. Iz njegovih oči je sijalo nekaj vedrega in celo nedolžnega, kar je našla sicer le v očeh otrok. Zdelo se ji je, da lahko bere v njih vsako njegovo misel in čustvo. Njegove misli pa so bile po njeni sodbi misli brezskrbnega, pogumnega dečka, ki ga nadvse veselijo konji, vežbanje z orožjem, lov in bojevanje. Vse to mu je pomenilo igro.

Dobro je vedela, da jo ima resnično rad in da je zato ostal v Celeii, a njegova ljubezen je bila zanjo trmasta želja prehitro doraslega dečka, ki hoče po vsej sili dobiti, kar si je zaželel, dasi mu v resnici ni toliko do tiste stvari in bi se je kmalu naveličal, če bi jo dobil. Vedela je, da mu ni dalo miru, dokler ni v vseh bojnih spretnostih prekosil vsakogar, ki je kaj veljal, prav kakor trmoglav deček, ki ne trpi, da bi ga kdo prekašal.

Zdaj, ko je hodil ob njej v temi in se je naslanjala na njegovo močno, mišičasto roko ter mu je dolgi meč pozvanjal ob železne ščitke na stegnih in mečih ali udarjal ob kameniti tlak, pa jo je

O MANZARIJEVIH »NASIH LJUBIH OTROCIH«, ki so bili druga letošnja premiera, da je pisatelj nauk predvsem staršem, ki so preveč zagledani v svoje otroke in včasih preveč samoljubni. Otroka zaigrata sicer malce neverjetno igro, a je potrebna, da pisatelj doseže svoj namen. Delo je režirala skrbno Nada Gabrijelčičeva in je igralsko predstava uspeła. Tudi to delo je mladini neprimerno.

Jože Peterlin

SLOVENSKA PROSVETA je imela 4. novembra svoj peti občni zbor. Po reorganizaciji je postala to osrednja organizacija, ki združuje krajevne prosvetne skupine. Občnega zbora so se udeležili delegati 18 organizacijskih skupin. Poročali so o svojem delu in smo tako dobili jasno sliko o prosvetnem življenju na Tržaškem. V skromnosti in brez kakšne gmotne podpore, a z živim idealizmom žive svoje prosvetno življenje naše vasi in naše mesto. »Sloven-

Materina sreča

ski večeri« so postali prava ljudska univerza slovenskih ljudi, v mnogih krajih delujejo dramske družine, pojo pevski zbori, razgibavajo filmski debatni večeri. Pregledno sliko bomo objavili prihodnjič. Z občnega zбора smo odhajali z veliko vero v bodočnost in s trdnimi sklepi, da moramo svoje napore še podvojiti.

V odbor so bili izvoljeni spet prosvetni delavci, za katere vemo, da bodo delo še z večjo vnemo nadaljevali. In še nečesa ne smemo prezreti: vse prosvetno življenje sloni doma na mladih idealistih. Zato je bil peti občni zbor kot pomlad Slovenske prosvete: en sam veseli obraz, eno samo veliko hotenje, pogum in vera. Tega smo lahko še najbolj veselili.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB nadaljuje s svojimi rednimi sobotnimi večeri. Zelo je razgibal družabni večer, sledilo je predavanje prof. Maksa Saha o sputniku, literarni večer in predavanje dr. Branka Agneletta, spremljano s skioptičnimi slikami o potovanju po Severni Evropi. Jurij Slama je predaval o razporoki, dr. Ivan Artač pa je govoril o jugoslovanskem federalizmu. Akademiki kluba pa so slovesno krstili in z vsemi starimi navadami sprejeli v svojo sredo bruce na prijetnem **BRUCOVSKEM VEČERU**.

»Diplome« so podelili 22. brucem, potem ko so morali v križnem ognju vprašanju izpitne komisije dokazati svojo zrelost, da smejo prestopiti prag univerze. Brucovski večer je dobil končno lep slovenski značaj, ko brucov ne izrabljajo in nerazumljivo zahtevajo od njih denar, čeprav marsikdo komaj zmore za nujnejše študijske stvari. To je bil v resnici praznik naših mladih in starejših akademikov, čeprav so morali prestati novopečeni bruci nekaj posmehov po starem običaju.

Zanimivo pa je, da je nekatere slovenske akademike to brucovanje tako ujezilo, da bi radi razrtgali vse »diplome«. Druga leta so delali tako italijanski akademiki, čemer se Slovenci res nismo mogli čuditi. Če se bo to še ponavljalo, bodo pač morali akademiki iz SKK odgovoriti na enak način. A to gotovo ne bo slovenstvu v prid in ne ustvarja dobrega oзраčja za sožitje na univerzi.

Posebej moramo omeniti med sobotnimi večeri SKK

LITERARNI VEČER

Stirje mladi so brali iz svojega literarnega ustvarjanja. Uča Zlobec je napisala prozo s sodobnim motivom o odhodu zdoma. Bral je dobro Gregor Pertot. Tople, a žalostne, vse iskrene pesmi Brune Pertotove je brala z velikim čustvenim poudarkom Marija Mislejeva. Pesmi Marija Mavra s komaj nakazanim hrepenenjem in utripom je bral Livij Valenčič z njemu lastnim zagonom in dobro interpretacijo. Hektor Jogan pa je bral sam svojo novo prozo z modernim pogledom na dva mlada »junaka«.

Kot uvod v večer je bilo stvarno in zanimivo predavanje prof. Martina Jevnikarja o današnji slovenski književnosti.

Prvi literarni večer SKK v tej sezoni je tako zelo uspel.

dš

prvikrat prevzel občutek njegove moškosti in ta novi občutek je bil sladak. Še nikoli ni občutila kaj takega. Ali ga vendarle ljubim? se je vprašala. Ali sem ga tudi prej ljubila, pa nisem vedela, ali sem ga vzljubila zdaj, ta hip, ker je močan in neustrašen, iz hvaležnosti, ker nas brani, ali iz usmiljenja, ker bo odjezdil čez nekaj ur iz mesta nad barbare, in ker se bojim zanj? Ni se spoznala v svojih čustvih. Bilo ji je prijetno in težko obenem. Nagonsko je stisnila njegovo roko in jo privila k sebi.

»Pazi se, Erik!« je šepnila.

»Ali se bojiš tudi zame, Magona?«

»Tudi zate.«

Odtegnil ji je roko in jo objel okrog pasu.

»Hočeš, da zmagam in se vrnem?«

»Moraš se vrniti!«

»In kaj mi obljubiš, če se vrnem kot zmagovalc?«

»Ne vem...«, je dejala. Čutil je, da je rekla to z nežnim in hkrati porednim nasmeškom.

»Veš, Magona. Že mnogokrat sem ti povedal.« Ustavil se je in ji z roko, v kateri je držal povodce, dvignil brado. V čeladi je bil za glavo višji od nje in v njegovem prijemu je bilo še vedno nekaj deško brezobzirnega. V šibki svetlobi, ki je prihajala iz ozke line v zidu, za katerim ljudje v strahu morda niso mogli spat, ali pa so gospodar in sosedje v skrbeh razpravljali, kaj bo, je hotel razločiti njen lepi, ljubljeni obraz. Njegov obraz pod čelado pa se ji je zdel upadel, ostreje zarezan in starejši, z njega sta izginila deška brezskrbnost in porogljivost.

»Magona... To pomeni ljubeča v vašem keltskem jeziku, ali ne?«

»Res je tako.«

»In ti ljubiš, Magona?«

»Ne vem, Erik,« je rekla. »Morda.«

Poljubil jo je na ustnice, še nekam plaho in deško površno. Ona je odvrnila obraz, nato pa jo je prevzelo čustvo nežnosti in sočutja do njega in mu je vrnila poljub, dolg in materinsko veren in odkrit.

»Magona, boš moja žena, če se vrnem?«

Nič več ni hotela razmišljati o tem in nenadno ji tudi ni bilo več težko obljubiti tistega, pred čemer se je leto dni in več obotavljala.

»Obljubim«, je rekla.

Stisnil jo je k sebi, da je začutila na prsih hladno okovje njegovega oklepa. Tako sta dolgo stala prižeta drug na drugega, ne da bi spregovorila. Naslanjala je glavo na njegovo ramo in pri srcu ji je bilo sladko in težko obenem. Čutila je, kako konj nemirno grebe s kopitom ob njej in ji žveči rob ogrinjala, pa ji je bilo vseeno in ni se bala. Saj je bil njegov konj, nocoj ga bo ponesel v boj. Stegnila je roko in ga pobožala po vratu.

»Pripelji ga zdravega nazaj«, mu je na tihem naročila.

Potem si je snela zlato verižico s križcem in jo obesila Eriku okrog vratu.

»To je spomin od moje matere«, je rekla. »Ti si druge vere, a v Boga vendar veruješ. Naj te varuje.« Nenadno so ji privrele solze v oči in pritisnila je obraz na njegove prsi. On pa jo je skušal vznemirjeno in nerodno tolažiti, dokler se ni nasmehnila in rekla: »Saj ni nič.«

Tedaj se je počutil spet srečnega in lahkega, in zaželel si je, da bi lahko takoj sedel na konja in se na čelu svojih konjenikov pognal nad Wende, da bi jih zmllel pred njenimi očmi.

Stala sta prižeta drug k drugemu, dve nerazločni postavi v globoki temi ozke ulice, konj pa ju prijateljsko ovohal in suval s smrčkom. Tedaj se je oglasilo daleč nekje konjsko hrzanje in belil Erikov konj je dvignil glavo ter divje zarezgetal v odgovor, da sta se zdrznila in zdramila iz svojih sanj.

(Dalje prihodnjič)

DUŠAN
JAKOMIN

PEVSKI NASTOPI NA RADIU

Tu pa tam pride le čas, da se opogumi kak pevski zbor za nastop na radiu. Morda premalo pomislimo, da so nastopi na radiu vse nekaj drugega kot pa navadni nastopi, prireditve ali pa nedeljsko petje na koru.

Mikrofon ima posebne zahteve za pevca. Upoštevati je treba razne malenkosti, če hočemo, da bo izvedba kolikor mogoče zadovoljiva. Pri nastopu na radiu sta enako važna dva faktorja: dirigent in mikrofon — enako važna ali vsak s svojimi zahtevami.

Mikrofon sprejema glas z veliko občutljivostjo, a le direktno. Mikrofon je majhen, zato morajo biti pevci kolikor mogoče skupaj in v obliki konjske podkve, obraz vsakega pevca pa mora biti usmerjen proti mikrofonu, da je tako glas čim boljše sprejet, pogled pa mora biti pri dirigentu. Pesem ima včasih klavirsko spremljavo, ki mora biti seveda brezhibna, če pa te ni, mora biti nekdo pri klavirju, ki da dirigentu in pevcem glas, oziroma prvi akord, da ne hodi dirigent od pulta do klavirja, kar zelo moti.

Dirigent sam ne more opaziti raznih napak v izvajanju ali pa vedeti za morebitno izboljšanje, zato bi bilo potrebno da se radijski funkcionar razume na petje, ta naj bi bil v kabini poleg tehnika. To zato, da skuša izboljšati kar se da, kot: »tu ustavite, prosim! Ta stavek bi lahko izboljšali, tu preveč izstopa ena pevka, tam niso pevci enotni itd.« Če tega ni, se zdi, da je važna le registracija sama. Seveda morajo biti pevci pripravljene na nastop s temeljitimi vajami, po možnosti bi se moral o tem prepričati nekdo z radia, preden sprejmejo zbor. To ni seveda nikaka kritika ali šolanje, temveč bi le rad opozoril na pomanjkljivosti.

Čudežev vemo, nihče ne more delati, niti v našem primeru. Če pa bi bilo več prizadevanja od vsake strani, bi naši zbori vse boljje peli na našem radiu. In registriranje samo bi bilo za zbor prav dobra šola in najboljša prilika za dober napredek.

Pri registriranju so še druge težave, ne najmanjša sam avditorji, ki je tako slabo pripravljen, da zmanjka kmalu zraka. Kmalu pevec ne more dati glasu iz sebe zaradi suhega zraku in čim več vadi, tem slabše poje. Zato morajo imeti pevci precej časa za registracijo, da se lahko prezračijo avditorij ter nato nadaljuje s snemanjem.

Hvalevredno od vodstva radia pa je odločitev, da registrirajo vsak koncert, kar je veliko boljše kot direktna oddaja. Tako se lahko marsikaj izboljša. Zato pa je toliko bolj upravičeno prejšnje opozorilo.

Zadnje čase pa poje na radiu prav malo zborov. Kje je vzrok? Je to poglavje posebej, na katero bi se bilo dobro vrniti. Krivda je tudi v tem, da so znižali honorar za nastop zborov. Če je veljalo do nedavnega, da dobiva zbor, ki ima nad 25 članov določen honorar, ne razumemo zdaj znižanja. Ta odločitev gre mimo vseh žrtev pevcev, ki se trudijo in mimo poznanja razmer prosvetnih društvih, ki imajo svoje stroške: knjige, luč, kurjava, note, itd. Ta honorar je z ozirom na RAI-evsko velikodušnost in širino v drugih stvarih, nerazumljiv. Za druge oddaje niso honorarji zmanjšani, kvečjemu zvišani v zadnjem času, kako to, da so prav pri zborih znižani?

Prepričan sem, da bo vodstvo te nedostatke odpravilo. Da je marsikaj možno, smo videli n. pr. tisti zbori, ki smo peli na celovškem radiu. In RAI je v vseh drugih stvareh daleč pred inozemskimi postajami.

In poslušalci?

GLASBA PO ŽELJAH

Mislím, da je to ena izmed tistih oddaj, ki bi morale biti našim poslušalcem najbolj priljubljene. Na žalost pa sem opazila, da se marsikdo ne poslužuje več te oddaje, da bi voščil svojim dragim, ker ne ustreza svojemu naslovu. O tem sem se morala še enkrat prepričati pred kratkim, ko sem poslala v objavo voščilo z željo, da bi zavrteli neko Marijino pesem. Tako se zgodi mnogokrat, da pesmi, ki smo jo poklonili našim dragim za god ali rojstni dan, nismo slišali. Vem, da je nemoogoče ugoditi vsaki želji, vendar je že človek zadovoljen s tem, da sliši vsaj podobno pesem kot jo je želel, n. pr. narodno ali nabožno, pa četudi ni prav tista, ki si jo je želel.

Druga neprijetnost pri tej oddaji je, da posebno ob nedeljah moraš čakati celih pet minut ali več in slišiš nekaj glasbe. Nekatera voščila so gotovo predolga. Lahko bi jih skrajšali in bi zavrteli ploščo. Tako sem tudi opazila, da včasih preberejo precej voščil, preden zavrtijo neko ploščo, medtem ko včasih preberejo samo eno voščilo in zavrtijo zaželeno ploščo. Če že ni mogoče vsem ustreči, ali ne bi mogli malo bolj sorazmerno porazdeliti voščil?

Dobro bi bilo, da bi poskušali potruditi se in zadovoljiti poslušalce. In ali ne bi bilo mogoče, posebno ob nedeljah imeti boljši program, ne toliko koncertov, temveč kako lepo igro in pa več naše slovenske pesmi in glasbe?

Ivanka Cetin

Objavljamo Vaše pismo, a vemo, da je prav pri glasbi po željah zelo težko ustreči poslušalcem. Kar zadeva nedeljski popoldanski program, pa se je nekoliko že spremenil. Prav pa je, da ve radijsko vodstvo želje in mnenja o programu.

Uredništvo

SPREMEMBE

Radijski spored je doživel v tem mesecu nekatere časovne spremembe. Škoda, da poslušalci niso bili bolj nanje opozorjeni.

V začetku novembra je gostovala kot režiser Radijskega odra gospa Balbina Baranovič Battelino, ravnateljica eksperimentalnega gledališča iz Ljubljane. Med drugim je pripravila z radijsko igralsko skupino Shakespeareove komedije »Sen kresne noči«, Pirandellovo dramo »Brez zamere« in Calderonov »Veliki oder sveta«. Pri radijski uprizoritvi »Sokrata« pa je tudi gostoval v naslovni vlogi znani slovenski igralec Lojze Potokar.

Nova oddaja KDO, KAJ, ZAKAJ ponazarja važnejše dogodke tedna. Oddaja je živa in bo postala lahko tudi zanimiva, če ne bo samo ponavljala že znanih tedenskih novic. Na koncu oddaje je dobila besedo spet »naša gospa«. Posebno njo poslušalci vsakokrat nestrpnost pričakujemo.

Mira Martelanc

Z zadovoljstvom smo sprejeli poslušalci oddaje ob nedeljah popoldne, ko so na sporedu radijske igre, čeprav ponovitev. Rajši bi seveda slišali nove stvari, če je mogoče.

Jože Sosič

Ana Frank obtožuje...

Kako je človeku prijetno pri srcu, ko pride na lepo urejeno pokopališče, h grobovom, okrašenimi s svežimi cveticami. Imaš občutek, da na »božji njivi« počivajo ljudje, katerih se domači še vedno s hvaležnostjo spominjajo. Ima zagotovilo, da vera in ljubezen nista še izginili iz človeškega srca.

Zlasti je lepo ob dnevu mrtvih ali na predvečer tega spominskega dne, ko na vseh pokopališčih gorijo lučke, ki so vidno znamenje tiste večne luči, ki z smrtijo nikoli ne ugasne.

Na ta dan se tudi ob najbolj zapuščenem grobu ustavi kdo in položi nanj cvetlico, morda svečko ali pa celo — in to je najbolj koristno — kratko molitev za večni mir že zdavnaj umrlemu.

Pa kljub temu ostane še kdo pozabljen. Nanj pa ne pozabi sveta Cerkev. Pri vsaki sveti maši prosi za pokojne. Vsakega, še tako revnega, ki se ni sam odrekel tej pomoči, pospremi na zadnji poti v cerkev in k blagoslovljenemu grobu. Zlasti pa odpre vse zaklade na dan mrtvih, ko more vsak duhovnik brati kar tri maše za rajne.

Zakaj ta skrb za grobove?

Naj se le trudimo, da bi sebi dokazali in včasih sebe potolažili z mislijo, da je s smrtjo vsega konec, ob grobu zmanjka vsak dokaz. Tvoja lastna narava, tvoj čut in tvoj spomin se upirata misli, da si prišel na pokopališče samo zato, da se posloviš od zemeljskih kosti. V tebi vstane gotovost, da niso tvoji dragi za vedno izgubljeni in da je njihov duh še živ.

Čemu pomoč Cerkev?

Telesne ostanke obdaja spanje, ker čakajo na vstajenje. Duh se je samo umaknil, ni umrl. Duša uživa plačilo ali zasluženo kazen.

Srečnim pri Bogu in nesrečnim, ki so umrli brez Boga, je vsaka pomoč Cerkev in naša nepotrebna. Njihovi sreči ne moremo nič dodati in njihovem trpljenju nič odvzeti. Pomoč potrebujejo le tisti, ki so umrli kot božji otroci, a jim je zaradi grešnosti potrebna doba učiščevanja in zato večni mir še nedosegljiv.

Teh se Cerkev spominja in tem skuša pomagati, da bi jim po božji dobroti bila skrajšana doba preizkušnje in trpljenja.

Lojze Skerl

OTROK RIŠE

FELICITA VODOPIVEC

Tako cenimo vrednost otroške risbice predvsem, ne po lepoti oblik, temveč po bogati vsebini. V njej se zrcali liričnost otrokove duše: čim več si je od zunanjega sveta že osvojil, tem bolj bo izpopolnil in obogatil svojo risbico z elementi čustva in fantazije. Otrok riše iz bogastva svojega umskega in duševnega doživljanja; ne zanima ga estetična stran, risanje mu je samo sredstvo izražanja njegove prekipeljavosti osebosti.

Potreba po izražanju, ustvarjanju in udejstvovanju, tako bistvena v življenju vsakega človeka, je v otroku tem bolj živa in občute-

Trinajstletna židovska deklica Ana Frank je doživljala med zadnjo svetovno vojno težke čase. Kakor vse žide, so preganjali Nemci tudi njo in njene starše. Z neko drugo židovsko družino so se zatekli v skrivno bivališče in tam bivali do avgusta 1944, ko so jih zajeli Nemci. Dva meseca pred osvoboditvijo Holandije je Ana umrla v nemškem taborišču.

V tem bivališču odraslih, živčnih ljudi, ki jih vsaka malenkost spravlja s tira, se je nenadoma Ana sama z lastnimi problemi, s problemi mlade deklice, ki raste in se razvija ter neizogibno čuti, kako jo kar duši ob pomanjkanju čistega zraka in sredi dolgočasnih razgovorov odraslih. Čuti, da je ne razumejo in da je ob strahu in dolgočasju drugih prepuščena sama sebi, lastnemu strahu in lastnemu dolgočasju.

Ana je obdarjena z izredno zgodaj razvitim, prodornim razumom in s kritičnim očesom, ki mu nič ne zbeži. V svoji ostri sodbi ne prizanaša nikomur. Kritično presoja svoje starše, sestro Margoto, sostanovalce in tudi sebe. V tem nezdravem vzdušju razkriva Ana tako mojstrstvo vse one prikrite in odkrite sovražnike mirnega družinskega življenja, kot bi ga ne pričakovali od tako mlade deklice.

Takole piše v svojem dnevniku:

»Nedelja, 27. septembra 1942: Že večkrat sem se pričkala z mamo, ne ujemava se pač, tudi s sestro sva si navzkriž. Ne počutim se več dobro. Tako mamin kot sestrin značaj mi je tuj. Laže bi se pomenila s prijateljicami, kakor z mamo! Škoda!«

Ponedeljek, 28. septembra 1942: Zelo smešno je, da se odrasli pričkajo zaradi malenkosti. Doslej sem vselej menila, da je talko prerakanje v navadi le pri otrocih, ki so si zdaj v laseh, zdaj spet dobri. Morda so za resnejše spopade res kaki vzroki, tako prazno prerakanje pa je prav nesmiselno. Ko bi vedeli, kako ob takih nastopih večkrat v meni vse kipi in vre! Prav včeraj se je vnel nov prepir. Mama je imela surov nastop in je naštel očetu vse moje grehe. Nato se je spustila v jok in seveda jaz tudi. Strašno me je bolela glava. Potem sem povedala očetu, da ga imam rajši kot mamo.

Sobota, 7. novembra 1942: Mama je strašno nervozna in to je vedno nevarno zame. Je to mar gol slučaj, da se mama in oče nikdar ne spravita na Margoto in streseta jezo vselej le name? Mami je ljubaš Margot, to je jasno; ona in Margot se vselej podpirata. Tako sem se temu privadila, da sem popolnoma gluha za mamine očitke in sestrično slabo voljo. Z očetom pa je stvar drugačna. Če ima rajši Margoto, če jo ljubkuje, me to grize, ker imam očeta strašno rada. On je moj vzor in nikogar na svetu nimam tako rada kot njega. Niti ne zaveda se, da ravna z Margot drugače kot z mano. Margot je najpridnejša, najdražja, najlepša, najljubša. Tudi jaz imam pravico, da me jemljejo resno.

Sobota, 30. januarja 1943: Jeza me kuha. Rada bi cepetala z nogami, rada bi vpila, rada bi divje stresla mamo, rada bi jokala in ne vem kaj še in to vse zaradi strupenih besed, zaradi posmehljivih pogledov in očitkov, ki padajo dan na dan name kot puščice, sprožene z napetega loka, puščice, ki se dajo tako težko izpuliti iz telesa. Rada bi kriknila mami, sestri in tudi očetu: »Pustite me že v miru, pustite me končno, naj vsaj eno noč prespim, tako da ne bom močila blazine s solzami.«

Nedelja, 11. julija 1943: Ko se vračam že stotič na vprašanje vzgoje, moram povedati, da se na moč prizadevam postati uslužna, ljubezniva in vdana. Težko pa postaneš vzoren pri ljudeh, ki so ti neznosni, posebno če nimaš prave volje za to. Vidim pa, da bolj živim, če igram nekoliko vlogo hinavke, kakor če zabrusim po stari navadi vsakemu svoje mnenje v obraz. Kljub temu mi pa le od-

pade včasih maska in zaradi velikih krivic se ne morem vzdržati jeze, tako da se že ves mesec govori o meni kot o najnesramnejši deklini na svetu.

Četrtek, 5. januarja 1944: Danes pa nekaj o mami. Vedno sem se pritoževala nad njo, čeprav sem se vselej trudila, da bi bila prijazna z njo. In zdaj mi je postalo jasno, in to prav nenadoma, v čem je njena pomanjkljivost. Nekoč je rekla Margot in meni, da naju ima bolj za prijateljici kot za hčerki. To je sicer prav lepo, toda prijateljica ne more nikdar nadomestiti mame. Meni je treba matere, da bi jo vzela za vzor in jo oboževala. Zdi se mi, da Margot drugače misli in da ne bi mogla razumeti vsega, kar čutim jaz. Oče pa se izogiblje vseh razgovorov o mami. Mati kot si jo zamišljam jaz, mora biti zelo obzirna, posebno z otroki najine starosti. Ne sme biti taka, kot moja mama, ki se mi posmehuje, ko se jočem iz vzrokov, ki ne spadajo ravno k telesnim bolečinam.

Ponedeljek, 24. januarja 1944: Ne doma ne v šoli se prej ni govorilo o spolnem vprašanju drugače kakor naskrivaj in na način, ki se človeku upira. Besede, ki so se nanašale na to, so izgovarjali šepetaje in, če o tem ni kdo nič vedel, so se mu rogali. Kar čudno se mi je zdelo, in mislila sem si: »Čemu neki govore o teh stvarih tako tajno in na tako grd način?« Ker sem pa menila, da se temu ne da odpomoči, sem brzdala jezik ali pa sem se obrnila za pojasnilo k prijateljici. Ko sem bila že nekoliko bolj poučena in sem tem govorila tudi že s starši, mi je rekla nekoč mama: »Dam ti dober nasvet, Ana, ne govori nikdar o tem s fanti in nikdar jim ne ugovarjaj, če začnejo oni o tem govoriti.« Prav dobro se še spominjam, da sem ji odgovorila: »Seveda ne, jasno!«

Še in še bi vam lahko govoril o onih prikritih in odkritih sovražnikih družine, ki jih tako spretno odkriva ta mlada, razgledana deklica. Toda vzela sem iz njenega »Dnevnička« le one značilne odstavke, ki prav gotovo zanimajo vsakega vzgojitelja. Saj lahko razberemo iz njih vso tisto revščino, ki vlada po mnogih družinah.

Po družinah je toliko članov, ki s svojimi nepremišljenimi dejanji ustvarjajo pekel in razdor v družinski skupnosti. Največja nesreča pa je, če take obupne domače razmere okrutno pritiskajo na otrokovo duševnost, na njegov razvoj in miselnost. In ta vpliv domačih razmer tako pogosto oblikuje otrokov značaj za vse življenje. Od značaja posameznega človeka pa je največkrat odvisna tudi njegova sposobnost za življenje in s tem v zvezi tudi njegova sreča.

Naj bo torej pretresljivi dnevnik Ane Frank tudi vsem našim družinam živ opomin, katerih prikritih in odkritih sovražnikov se morajo izogibati, če hočejo imeti bogato duhovno življenje.

6. četa (Sv. Vincencij) na letošnjem taborjenju v Reziji

na. Toda, kakor se vsaka človeška zmožnost z vajo krepi in izpopolnjuje, tako usahne in se posuši v brezdelju. Če bo otrok, ves prevzet od svojega ustvarjanja, našel pri odraslih razumevanje in vzpodbudo, bo s podvojeno silo nadaljeval in vzljubil svoje delo; v nasprotnem primeru pa bo vir njegovih ustvarjalnih sil usahnil, ali se pa negativno preusmeril v uničevanje.

Po asociaciji idej otrok vedno bolj živahno prodira v posameznosti. Prizadeva si, da se od ideograma čim bolj približuje fiziogramu, to se pravi: prizadeva si, da bi narisal to, kar vidi in kakor vidi. Problem telesnosti in prostora prihaja vedno bolj v ospredje. Ko pri odkrivanju posameznih delov opazi, da ti zavzemajo nek prostor, bo navpične in poševne črte rok in nog spretno zaokrožil v neko določeno površino.

Pri 5½–6. letih dobijo njegove risbe za podlago črto, včasih zemljo ali pa travo, kjer se bodo šopirile najbujnejše barve cvetic. Pri tem stadiju odkrije tudi nebo, oblake, sonce, luno, itd. Zlasti sonce bo sedaj poglavitni element vsake njegove risbe.

Zelo mu je pri srcu, da ne pusti nobenega prostora praznega, zato hiti risati drevesa, ptičke, metuljčke, zrakoplove, itd. Osebe niso več gole, temveč prav pestro in živobarvno obklečene. Nekatere barve pri teh letih že pozna in se jih poslužuje z vidnim užitek. Vseeno mu je, ali je pobarval sonce rdeče ali zeleno, ali je trava modra ali vijoličasta, da je le utešena njegova srčna potreba po močnem užitku barvitosti.

Pri risanju vodi otroka zakon o bistvenosti (legge d'integrità), to nam med drugim dokazujejo tudi njegove ploske risbe, sicer pa riše tako tudi večina odraslih ljudi, ki nimajo tehnične izobrazbe. Risbe Egipčanov in drugih izkopenin iz predzgodovinske dobe so izključno ploščnate oblike. Slikar Lubaki, iz Afriškega Konga, je leta 1937 razstavil v Rimu svoja dela, pa so tudi bila vsa ploska. Tega je krivo pomanjkanje čuta za tretjo dimenzijo, ki nas pa na tem mestu ne zanima.

Istemu razvojnemu procesu, kakor pri človeku bo otrok sledil pri risanju hiše, rastlin in živali. Prva shematična oblika hiše se v naslednjih stopnjah polagoma izpopolnjuje z okni, dimnikom, vrati, itd. Katerokoli žival bodo od začetka nekateri otroci nakazali v pokončni drži (kakor človeka) in nedoločnim številom nog. Prvi vidni napredek se pokaže, ko otrok loči pri živali glavo od trupa. Potem opazi nekatere značilne posebnosti, n. pr. pri kravi vime, rogove, posebno pa se bo začel zanimati za razliko med glavo ene in druge živali.

Zelo počasen in težak je proces prehoda iz risanja v perspektivo. Višek dovršenosti bo otroška risbica predstavljala, ko ji bo otrok z gibanjem znal vtisniti pečat življenja. Težko je to že za odraslega, tembolj za otroka v predšolski dobi, vendar se otroška logika bolj pogumnih otrok tudi tega ne ustraši in bo problem gibanja rešila s čudovito lahkoto.

Jesen je pred nami, slabo vreme in dolgi zimski večeri. Ko bo otrok siten, nemiren, z dolgčasom, dajmo mu papir, barvane svinčnike ali prstene barve (te barve imajo prednost, da se madeži lahko in hitro operejo), ali glino (plastilin). Otrok se bo umiril, bo delal in bo srečen. Kdo mu te sreče ne bi privoščil?

Življenjski praznik

pesnika Bršljanskega

Prof. Milan Bekar — Bršljanski praznuje v Gorici šestdesetletnico svojega življenja. Nasmejan je, delaven in vdan kot je zmeraj bil. Obisk pri njem je en sam prijeten razgovor o poeziji, o umetnosti, o kulturi sploh.

Pred leti sem ga obiskal na domu. Majhna peč naj bi mu ogrela mrzlo sobo, a profesor ne verjame dosti v njeno izdatnost; bolj zaupa svoji zimski suknji. Dnevna svetloba s težavo prodira skozi okno, tako da pesniku pomaga svetilka nad mizo, ko se sklana h knjigam. Prof. Bekar je tako zazrt v duhovne zaklade, da komaj sliši in odgovori na moje tretje trk-nje.

Pesniku ni mar za svet, ki drvi z veliko naglico mimo njegovega okna. Rajši je sam z duhovnimi velikani preteklih vekov.

Vendar kljub zamaknjenosti v to duhovnost in lepoto vidi prof. Bekar sodobnost. A zdi se, kot da se je pred trdoto in brutalnostjo teh dni odmaknil. V resnici se boji bližine hudobnih in propalih ljudi. Plaho se umika pred njimi. Dober človek pa je zanj največji prijatelj. In on veruje v plemenitega človeka in v boljši svet, ki mora priti. Govorila sva dolgo...

Njegova pesem je kot molitev za dobre ljudi, je prošnja za njegov narod in himna lepoti njegove zemlje. Najbližja pa mu je zemlja na roboh Slovenije: Kras, obala, Koroška...

Pesem Bršljanskega tedaj ni pesem nebotičnikov, ritma časa in neonskih luči. Prej je to pesem samotnih gmajn, najlepših slovenskih romarskih cerkvic, kmečkih, slovenstvu zvestih koč,

brinja in žitnega klasja, trpljenja in svetlega hrepenenja.

Drag mu je Komen — njegov rojstni kraj. Kar je Prešernu cerkvice sv. Marka, to je Bekarju cerkvice Marije Device Bršljanske. (Od tod psevdonom). Prvo pesem je napisal kot petošolec goriške gimnazije. Posvetil jo je Mariji Devici Bršljanski.

V letih 1925 do 1933 je sodeloval v revijah in časnikih: Preporod, Novi rod, Lepa Vida Srečka Kosovela, Vrtec, Zvonček, Odmevi slovanskega sveta, Lučka z neba, Slovenec in Domoljub.

Leta 1927 je objavil v Vrvcu drugo pesem z naslovom Devica Marija Brš-

ljanska. Izbral pa si je več psevdonomov. 1939 je priobčil v Domu in svetu dva cikla rispettov: Kras in Roma ter Kras in samota.

Nekje primerjajo Bršljanskega s španskim pesnikom Gonzaguom de Reynoldom in sicer po realistični religioznosti. Toda Bršljanski tega pesnika ne pozna in njegova pesem nima predhodnikov in vzorov, posebno v idejnem pogledu. Bršljanski razvija povsem novo misel o neumrjočnosti slovenskega naroda tudi v onostranstvu in o nadaljevanju njegovega življenja v lepši bodočnosti, v raju ali v »Večnih suhotah«, kar sloni seveda na neumrjočnosti posamezne duše.

Oblikovno se oklepa Bršljanski rispetta, vendar ga hoče reformirati: ohrani sicer jambsko stopico, a želi dati verzom nekoliko več svobode. Pesmi Milana Bekarja so mnogi komponirali.

Prof. Bekar ni izdal do zdaj še nobene pesniške zbirke. Ima pa pripravljene v rokopisu: Med kamni in bori, Kras in svet, Pesmi temnega veka in Kraški utrinek.

Spet sem ga obiskal. Zdaj sem ga dobil v kavarni. Odložil je pero — pravkar je končal pesem. Šestdesetletni mladenič — v resnici je profesor mlad — poje o lepoti in ljubezni. In prav za bralce »Mladike« je zapel.

Po prijetnem kramljanju se poslovim. Hodim po goriškem Corsu. In ne morem si misliti Gorice brez profesorja Bekarja in njegove vere v lepši in boljši svet.

»Mladika« želi svojemu zvestemu sotrudniku mnogo srečnih in toplih let, ki naj bolj in bolj zore v njegov ideal bratstva in medsebojne ljubezni.

Jože Peterlin

Odprito pismo

Dragi prijatelj, dovoli to »odprto pismo«, ker nama sodobna »časovna kriza« včeraj ni dopustila razčistiti sporno vprašanje. Ugotovila sva, da sta dve stvaritvi v zadnjem času precej razburili duhove: Djilasov »Novi razred« in Chaplinov »Kralj v New Yorku«. Zakaj?

»Moja mala, ne morem ti nuditi drugega kot pekel!« To priznanje je Charlie Chaplin izrekel pred poroko Ooni O'Neill. Pekel za Chaplina, pekel za Djilasa, pekel za slehernika, ki se dosledno vojskuje za svobodo misli, svobodo govora, svobodo pred ustrahovanjem...

Na Tržaškem je bilo že dokaj pravedanja, ali je »Novi razred« analiza komunizma ali pamflet. Velja zapisati tudi nekaj besed o Chaplinovi umetnini. O umetnini? To je zdaj vprašanje! Trdiš, da je »Kralj v New Yorku« povpre-

čen film, ker je v njem preveč polemike in premalo humorja.

Predlagam, da najprej opredeliva osnovna sodila, s katerimi merimo vrednost kulturnih stvaritev na splošno in umetniških filmov posebej. Kaj je umetnost? Shakespeare pravi, naj umetnost drži ogledalo življenju...

Umetnost je posnemanje stvarnosti, je slika narave. Vendar ni gola fotografija, temveč ustvarjanje. Umetnik ne snema stvarnosti od zunaj, marveč jo ponovno proizvede v svoji notranjosti. Z duhom spoznava pravo resničnost, ki uide zaznava navadnega smrtnika. S čutenjem prodira v zakone življenja in stvarnosti. Kot tak je tolmač popolnosti in vrednot sveta. Lepota umetnika podžiga, da jo s tolmačilno silo posreduje drugim. Pri tem mora biti razumljiv, odkritosrčen, izviren.

Razumljiv, ker bi bila njegova umetnina v nasprotnem primeru mrtvorojeno dete, nedostopna človeštvu, s katerim se umetnik pogovarja.

Odkritosrčen, ker je ne samo služabnik Lepote, ampak tudi Resnice in Dobrote ter ima z božanskim darom tudi — človeško odgovornost.

Izviren, ker je samosvojost bistveni umetnostni pogoj, ki ga ni moč nadomestiti z besednim okrasjem. Po izvirnosti se umetnine ločijo, čeprav obravnavajo isti predmet. Vsak umetnik doživlja in se izpoveduje v svojem jeziku, slogu, okusu.

In umetniški film? Film je v bistvu sestavljena umetnost. Sestavljena umetnost iz dveh razlogov: Povzema vse druge umetnosti ter nam istočasno govori v vseh njihovih jezikih — v besedi, v sliki, v glasbi. Predstavlja torej skupni ustvarjalni plod vseh filmskih osebnosti — operaterja, scenografa, pisca scenarija, skladatelja, igralcev, režiserja.

Umetniški film odkriva navzočnost človeka ter nosi osebni pečat. Režiser je avtor ali vrhovni ustvarjalec filma. On je umetnik, ki združuje v ustvarja-

Živim le ob spomilih nate,
 na tvoj obrazek angelsko otožni,
 na usten rožnatih izraz pobožni,
 lase pretihte plavozlate . . .
 in duša tvoja neumrjoča — dih,
 ki navdihuje bisernati stih,
 vonjave tvojega duha jasmína,
 zamejskega poeta mine bolečina.
 Rodila se v gradu Karantanje,
 kjer Vrbskega sinjega jezera,
 valovi valovijo himno mira,
 podoba večna v moji sanji . . .
 kjer angleska Kraljica Gospa Sveta
 kraljuje, njena ti slovenska si kneginja,
 iz davnih vekov v zvezdnem plašču zlatosinja;
 saj mi smo iz rodu Svetboha,
 slovenske zemlje angelji majgloblji so stražarji,
 žarimo v Slovu, Gospe Svete, Kristusovi zarji,
 Boga sovražimo le zopernika, vojn Moloha,
 Očetu in Odrešeniku, Tolažniku pesem peta.
 Ko ne bom več poljubljal mile roke,
 ko duh se preselil v nadzemeljske oboke,
 zapustil kraške snožeti, pustote,
 v prosojne vzplul Sohote,
 k neumrjočim knezom vrne v deželo se duhov,
 v Sohote naroda slovenskega domov:
 moj Kras ne bo umrl, Krasota ti ne boš umrla,
 da bi še mene v Sohotah angelskih uzrla,
 v podobah zrl bom Komen v nebesih
 in tvoj obraz v poveljanih telesih,
 krasnejša še iz njega zarja bo sijala,
 ti knegnja moja s Karantanje Zala,
 bo tebe moja pesem, Gospo Sveto, drò Boga Dvor
 poveljevala.

nju vse osebe v enotno osebnost ter vsa izrazna sredsta v skladno filmsko umetnino. Režiser daje skupni stvarnosti smisel, ki je njegova izpoved ter resnica umetniškega filma.

Umetnost filma ni zgolj v vsebini niti zgolj v obliki, temveč v skladnosti, s katero si je določena vsebina ustvarila svojo obliko v enotni izpovedi. Vsebina je reka in oblika je njena struga; vse po zamislih umetnika stvarnika.

Tako sva priromala do filmske kritike! Ta vsebuje dve stopnji: oceno posameznih umetnostnih sestavin filma (snemanje, scenografija, scenarij, glasba, igranje), oceno združitve teh sestavin v skladno enoto ob presoji Lepote, Resnice, in Dobrote v filmu kot celoti. S kritiko celote presodiš silo in globino režiserjevega tolmačenja življenjskega dogajanja ter vesoljnost, stvarnost in izvirnost, ki dajejo filmu vrednost umetniškega dela . . .

Svetovna kritika ob »Kralju v New Yorku« Chaplinu priznava, da zna vdah-

niti življenje ne samo raztrgancu »Charlotu«, ampak tudi »frakarjem«, všteti kralje. Širokosrčna je prav tako do Dawn Adamsove in do malega Michaela Chaplina ter do scenografa, operaterja in ostale filmske družine. Delitev duhov se začne pri režiji in scenariju — ali po Tvoje: preveč polemike, premalo humorja!

Režija! Postavim trditev, da je Chaplin s »Kraljem v New Yorku« razumljiv, odkritosrčen, izviren. Odkritosrčen morda še preveč, zaradi česar vzbuja vtis polemike. Vendar ni moč govoriti o banalni polemiki, temveč o pravdi proti nestrpnim »lovcem na čarovnice«. Chaplin je samorastnik in puntar, pa najsi bo »Charlot« med »ponižanimi in razžaljenimi« ali »kralj« pred televizijo. Vojskuje se za »staro pravdo«, vojskuje za novi boljši svet — tokrat kot »kralj z načrtom za uporabo atomske sile v mirne namene«. »Kralj v New Yorku« je tudi kritika. Toda kjer ni kritike, ni svobode . . .

Vsaj določeno časopisje, ki bi moralo služiti samo narodnim interesom na tem ozemlju, saj njegovo gmotno pasivnost slovenski narod z davki vzdržuje, dosledno molči o kulturnem, prosvetnem in narodnem delu tistih slovenskih organizacij in posameznikov, ki niso komunistične. Za vsako ceno bi hotelo to časopisje prepričati svet, da ni nikogar med Slovenci, ki bi drugače mislil. Ta neobjektivnost in laž nima niti približne primere v slovenski zgodovini, pa tudi v najbolj »strahotnem temnem srednjem veku« ne, nad katerim se tolikokrat zgraža tako imenovani napredni človek.

Beg pred stvarnostjo pa še posebej drastično prikazuje edini slovenski dnevnik v Trstu, ko objavlja radijski spored: oddaje verskega in podobnega značaja dosledno izpušča, dasi objavlja sicer celotni dnevni program; celo pisatelja oddaj, ki časopisu ni simpatičen, izpusti in navede le naslov dela, ki ga je napisal.

Zbornik SNG sicer citira objektivno oceno predstave preko tržaškega radia, toda nima poguma navesti imena kritika, kot bi mikrofon sam izražal neko mnenje.

Številne dramske prireditve in kulturni večeri niso niti z besedico omenjeni, tudi med vaško kroniko ne — čeprav se jih udeležuje več tisoč tržaških Slovencev.

Narod, ki se bori za obstanek, ki mu je vsaka narodna manifestacija v tolažbo in pogum, ta narod ne zve za to, kar delajo v narodnostnem oziru pozitivnega drugi, pa čeprav nosijo čevlje, ki niso zavezani z rdečimi vezalkami s cofki. Ta politična ozkost in zagrizenost je edinstvena in nima primere pri kakem narodu, še manj pa pri narodni manjšini.

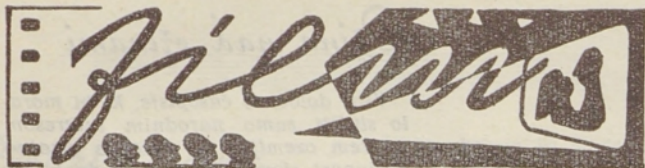
— am —

Chaplinova izvirnost in samosvojost dajeja pečat vsemu filmu. Chaplin je »režiser dejanja«. Vidi se mu, da prihaja od nemega filma, kjer je »dejanje« poleg lastne vloge odigralo poslanstvo »besedex«. »Kralj v New Yorku« je mozaik tenkočutnih čustev in bistrih domislic z enotnim smislom, ki je izpoved Chaplina umetnika. Istočasno je Chaplin že kot igralec tako močna osebnost, da je činitelj enotnosti, ki druži osebe in dogajanje v filmsko celoto.

Scenarij! Premalo humorja? Strinjam se s Tabo, da film tu šepa. Pri Chaplinu smo navajeni humorja, o katerem Heine pravi, da nosi na ščitu solze. Ne jokavost, ampak smeh pomešan s sočutjem. Tokrat je »Charlotov humor« zamenjala »kraljevska satira«. Priznam, da tudi jaz čutim domotožje za prvim.

In zaključna sodba? Po mojem »Kralj v New Yorku« ni najboljši Chaplinov film, vendar je umetnina.

Dragi prijatelj, pa brez zamere in prisrčen pozdrav! Egidij Vršaj

Saša
Martelanc

Ljudje in uniforme

Obrobne pripombe k vojnemu filmu »08/15«

Le poredko zaide v naše mesto kak film nove zahodnonemške produkcije. V zadnjem času pa smo lahko videli kar zapovrstjo nekaj filmov, ki bi jih lahko imenovali velike, morda ne toliko v pogledu režije kot zaradi globoke in pretresljive problematike, ki gledalca osvoji z vso silo. Našel bom šest takih filmov: »Canaris«, »Vražji general«, »Poslednje dejanje« ter tri filme pod skupnim glavnim naslovom »08/15«. Vsi imajo skupnega glavnega junaka: drugo svetovno vojno.

Dvanajst let je minilo od največjega vojaškega in moralnega poraza v zgodovini. Od tedaj so Nemci popravili in obnovili vse, kar se je dalo, v mnogočem so celo prekosili sami sebe. Toda ostalo je nepopravnih ogromno računov, ki bodo kljub še tako dobri volji in prizadevanju nepopravnani tudi ostali. Po otopelosti sredi prizadevanj in doživetih grozot, po divjanju in trpljenju je nastopilo iztreznjenje. Oživela je očiščujoča vest, misel se je rešila ohromelosti. Narod natančnih tehnikov in nepremagljivih vojščakov je šel vase: iskal je krivcev, raziskoval odgovornosti in premnogokrat molče povesil oči. Sad teh razmišljanj je nova, zdrava generacija, na izrazito kulturnem področju pa kupi iskrenih, včasih do krutosti odkritosrčnih romanov, povesti, dram, spominov, pesmi in razprav. Tudi film spada sem in ta nas trenutno zanima.

Pravzaprav bi lahko vzeli pretres katerikoli gori omenjenih filmov. Vselej bi našli dvoje elementov, ob katerih je kar čutiti, kako sta se pisatelj in za njim režiser v imenu nemške vesti trudila, da bi ju pravično osvetlila. Prvi element se imenuje priznanje krivde, drugi pa istočasno rešuje čast naroda kot celote ter bolešno poudarja, da leži krivda le na majhni skupini izobčencev človeške družbe. V tem je resnični dramatični konflikt filma, in ne v *konvencionalni* napeti zgodbi, katere kulise so običajno topovski strelji in grmenje bombnikov. In v tem krčevitem dvoboju med tožilecem in zagovornikom takorekoč v eni osebi je ona privlačnost, ki jo tolikokrat zaman iščemo v premnogih filmih zlagovalcev poveljujejo.

No, in končno »08/15«. Kot že rečeno, gre za tri filme, scenarijsko prirejene po istoimenskem trdelnem romanu Hansa Hellmuta Kirsta. Kot je običajna usoda filmov v nadaljevanjih, je tudi pri tej seriji prvi najboljši in tretji najslabši. To pa ni pisateljeva krivda; po mojem je pri romanu prav tretji del najboljše izdelan. Nekoliko je tega kriv scenarist Ernst von Salomon, ki je drugi, zlasti pa tretji del kruto oskubil in mu pustil le neobhodno potrebno ogródje; nekaj krivde je pa tudi na režiji, ki je zaradi izrednega uspeha prvega filma nekoliko popustila, zanašajoč se na dober sloves. Prvi film prikazuje življenje v kasarni tik pred izbruhom vojne. V njem je mnogo humorja, včasih prav robatega, vojaškega. Drugi del se dogaja na ruski fronti, tretji pa globoko v Nemčiji pred in po razpadu. V teh filmih ni dobrodušne tete Usode, ki v ameriških tolikokrat zavaruje svojega junaka pred smrtjo. Tu gre vse kruto in neizprosno. Eni umrejo, drugi se posurovijo, tretji pa se znajdejo kar naenkrat sredi miru, izkoreninjeni, razrvani, izgubljeni. Le prav ob koncu se komaj zaznavno čuti, da kljub vsemu temu še vedno obstaja pot iz te strašne brezizhodnosti.

Nasledniki velikih krivcev se opravičujejo pred Evropo in svetom, tudi s filmi. Kdaj se bodo lahko dostojno opravičili nasledniki sedanjih, še vse hujših krivcev na drugem koncu celine?!

NOVI FILMI

KABIRIJINE NOČI

je film, ki obravnava zgodbo neke prostitutke, ki spozna najnižjo plat življenja, a ostane kljub temu v svoji notranjosti še pravi otrok, naivna, preprosta in lahkoverna. Vsakemu zupa, vsemu se otroško čudi. Življenje, ki ga živi, se ne dotakne njene duše, ki vedno sanja o nečem lepem. Njeno naivnost in zaupanje izrabi človek, ki ji z lepimi in dvorljivimi besedami prikazuje srečno bodočnost, a le z namenom, da ji ukrade ves njen denar. Razočaranje je zanjo hudo, a nazadnje se na njene ustnice spet povrne nasmeh, ker je upanje v njej še vedno živo.

Režiser se je s tem filmom lotil delikatnega problema, a prikazal ga je pravilno in v tem se vidi njegova spretnost, njegovo popolno poznanje okolja, ki ga je predstavil. Odlično so zadeti značaji nastopajočih in njih psihološki momenti. Nadvse hvalevredna pa je interpretacija Juliette Masine, ki je v svoji igri naravna, sproščena, odkrita ter nam marsikdaj privablja smeh s svojimi spremenljivimi se izrazi na obrazu. Dobila je nagrado najboljše ženske vloge na letošnjem filmskem festivalu v Cannesu.

Zaradi problema, ki ga obravnava in zaradi nekaterih prizorov, je film primeren izključno za odrasle ljudi, ker ga utegnejo mladi napačno razumeti.

KRALJ V NEW YORKU

toliko pričakovan film, je precej razočaral. Charlie Chaplin, ki ga vsi poznamo kot slavnega Charlota, si tokrat ni znal pridobiti občudovanja. On, ki je s svojimi prejšnjimi filmi privabljal smeh in hkrati solze, se nam je v tem zadnjem pokazal v vsej drugi luči.

Vsebinsko ni nič posebnega, ali skoro bi rekli, da je ni, ker hoče biti film satira na ameriško življenje in na ameriško »svobodo«. A ta satira je prisiljena, nenaravna: zdi se, da je zašel Chaplin malo predaleč v svojem zasmehovanju Amerike. Predvsem pa manjka filmu to, kar je Chaplina vedno dvigalo nad ostale igralce: duša. Vse njegove osebe, poleg njega samega, se gibljejo kot lutke, ki jih nevidna nit premika semtertja. Vseskozi ima gledalec vtis, da z ene strani nekaj manjka, z druge pa je vse nekam pretirano. Zato ne more ta film zadovoljiti, ali vsaj ne toliko, kot je bilo pričakovati.

Prej smo poznali Chaplina kot nesmrtnega Charlota, tokrat pa je le Charlie Chaplin, čigar mrznja do Amerike je preveč očitna, da bi mogli ceniti to njegovo zadnje delo. Glasbena spremljava je zelo dobra, a to je premalo, da bi prineslo filmu uspeh.

ARIANNA

spada v vrsto filmov brez kakih velikih zahtev, takih filmov, ki nimajo nobene posebne vsebine, tudi ne razvijajo kake problematike. Prav zaradi te svoje lahkotnosti zadovolji film gledalca, ki ne išče v njem kaj posebnega, a preživi dve prav veseli uri. Nič ni v njem pretirano ali odveč, vse je na svojem pravem mestu.

K uspehu filma mnogo pripomorejo vsi trije glavni igralci, ki podajo svoje vloge naravno in sproščeno ter privabijo marsikdaj v gledalca smeh.

Ves film je prežet z zmernim humorjem, ki se razodeva predvsem v dialogih, pa tudi v kretnjah. Film je primeren za vse.

Miranda Zafred

lju umetnika ob obvladanju instrumenta. Zato moramo razlikovati inštrument, umetnika ob obvladanju inštrumenta.

Inštrument je človeško telo, umetnik je človek kot umsko bitje, boljje duša, ki je vodilo življenja.

Verjetno, g. Stanko, v športu pretiravate in se ne držite gornjih misli in vodil, zato se Vaša dobra mama boji za Vas.

UMETNI SATELIT

Dva umetna satelita krožita okrog naše zemlje. Kaj pravi Cerkev o tej novi iznajdbi?

S. A.

Cerkev si ne postavlja glede tega nobenega problema, ker ni za to nobenega razloga. Zadnje odkritje spada namreč v vrsto številnih iznajdb, do katerih je prišel človek in mu bodo sledila še nova.

Cerkev pozdravlja vsak napredek človeškega razuma ter se ga veseli če služi vsemu človeštvu, obsoja pa uporabo te in vsake iznajdbe, ki je v škodo človeku samemu.

Umetni satelit ni v nasprotju z nobeno versko resnico zato nima Cerkev kaj pripomniti. Sodobni človek pa gleda v te najnovejše iznajdbe začuden, a obenem zaskrbljen.

Človek, ki je vrgel v vsemirje svoj satelit, ni tak, da bi živel v miru in slogi ali sreči, še manj pa v duhovni enotnosti. Mučijo nas še težki problemi, motijo nas še socialna, ekonomska in politična nasprotja: tako vidimo še kljub vsemu našemu napredku državo proti državi, stranko proti stranki, sloj proti sloju.

Geofizičnemu letu 1957 ni uspelo niti združiti vse znanstvenike raznih narodov.

Nedvomno predstavlja ruski satelit, ki se vrti okrog naše oble, važen in morda tudi odločilen dogodek v zgodovini človeške moči in razuma, kot bo ostalo neizpodbitno dejstvo, da je slovanski genij, (in ne nek režimski genij) prekosil in prehitel Zahod. Tej iznajdbi bo lahko sledilo še odkritje ameriške znanosti, a sodobni človek se ne boji Rusa ali Američana, ampak se boji človeka. Vsaka iznajdba ima pečat skupne človeške lasti ali bi vsaj taka morala biti, pa naj pride do nje kdorkoli. Iznajdba pa, ki služi le za veliko propagando, združeno z grožnjami ali kot sredstvo za idejno ali državno nadvlado, ni nobeno jamstvo za človeštvo. V tem smislu je bil sedanji papež Pij XII. pravi prerok v svojem govoru z dne 20. septembra 1956. Rekel je, da bodo najdrznejša raziskavanja v vsemirju samo vzrok novih razprtij, če ne bodo služila vzvišenim koristim človeštva.

SPENCER TRACY

Literarni pogovori

Pečar Albert, Vaša pošiljka pesmi dokazuje predanost poeziji, a pesmi še niso zrele za tisk. Pesem »Slovo« je bolj pismo bratu kot pa pesem. Tu ni dosti več kot rima. V »Izpovedi« menjavate ritem. V pesmi »Mladenkam« se poslužujete apostrofov, ki jih je že Stritar pri nas davno odpravil. Jezik je zelo slab. V »Opojnem večeru« govorite o nekem večeru — a ne poveste nič. Če imate bolj oblikovno dovršene in vsebinsko bolj sodobne, pošljite!

Tea. Jezikovne so Vaše pesmi, ki ste jih nazadnje poslali, že boljše, le ne zvone še kot pesem mora. Struna Vam zapoje, a nenadoma se razpoloženje pretrga. »Poslednji žar« je jezikovno slabša. »Pritajen jok« je lepo zamišljena in spominja na Kosovelovo pesem, a ni izdelana.

Marjan, Vaše pesmi zvone in zdi se, da imate večjo zalogo doma. Pošljite še kaj! Te dve sta prišli prepozno za to številko.

Vanja, tudi Vaša pošiljka je prišla za to številko prepozno. Pride na vrsto prihodnjič.

Vesna, še vedno čakamo Vašo prozo. Tudi kaka pesem pride na vrsto prihodnjič.

M. M. Vaš prispevek ni literarnega značaja, a je vseeno dobrodošel. Uporabili ga bomo v prihodnji številki.

S. Likar, obravnavate zanimivo vprašanje v svoji noveli, a ne prepričate bralca. Vaša glavna junaka nista živa, ampak ste si jih zamislili Vi, da bi pač povedala to, kar Vi želite. Vendar sta daleč od resničnega življenja, da ne moremo z njima sočustvovati in živeti. Pošljite še kaj in morda več!

Nekaterim. Ali zahtevam preveč, če Vas prosim, da bi pisali razločno, če že ne morete natipkati svojih prispevkov. Pišite samo na eno stran pole.

***

Vsem. Božično številko bomo skušali izdati nekoliko obsežnejše. Zato bomo zaključili sprejemanje prispevkov že 25. novembra. Pošljite pravočasno!

Razen tega smo določili nekaj več prostora za voščila. Organizacije, odbori, skupine, družine, posamezniki..., ki želite voščiti božične praznike in srečno novo leto z nancem in prijateljem, pošljite voščilo Mladiki, ki bo prišla prav za praznike v slovenske domove na Tržaškem in Goriškem ter v slovenske domove preko mej našega ozemlja.

Jože Peterlin

Za dobro voljo

Nekaj vzrokov za razporoke, ki so jih ameriška sodišča priznala za veljavne:

Miami: »Moj mož je hotel, da bi vedno hodila šest ali sedem korakov za njim.«

***

Denver: »Položil mi je na glavo svojo tobačnico in jo s pištolo preluknjal.«

Memphis: »Žena mi je prepovedala nositi čevlje v hiši. Pet let sem jih moral sezuvati na pragu.«

***

Kansas City: »Da sem moral vsakokrat, ko smo šli ven, povabiti s seboj tudi ex-moža moje žene, naj že bo, ampak da mi je vsakokrat pozabil plačati tudi račun, to je pa preveč!«

***

Los Angeles: »Ko sva bila sprta, je moj mož imel vedno cel kup argumentov, ki jih je vlekkel na dan enega za drugim. Toda ko sem mu hotela odgovoriti, je vedno zaprl svoj akustični aparat.«

***

Detroit: »Moj mož je šel nek večer na kozarec piva: bilo je pred šestimi leti; od takrat se ni več vrnil.«

***

Chicago: »Moj mož je hotel, da bi ga obrila vsako jutro v teh zadnjih trinajstih letih skupnega življenja.«

***

Baltimora: »Moja žena mi je dajala sandwiche z aringami, psu pa telečje zrezke.«

Neka gospa je dosegla razporoko, ko je pred sodnikom dokazala, da jo je mož v vsem zakonskem življenju samo trikrat ogovoril.

Mož srednjih let stopi v lekarno.

»Želel bi nekaj strihnina za mojo taščo!«

***

»Zelo žal nam je, toda brez recepta ga ne morem dati,« pravi lekarnar.

Klient ostane nekaj časa v negotovem stanju, toda kmalu se znajde:

»Res, recepta nimam, toda s seboj imam taščino fotografijo. Morda bo ta zadostovala!«

***

Med nekim dolgočasnim sprejemom na Angleškem je igralka Beatrice Lillie imela okrog vratu svoje znamenite bisere, ko se ji je približala neka visoka dama in ji hudobno rekla: »O, kako lepi biseri, Beatrice! So pristni?«

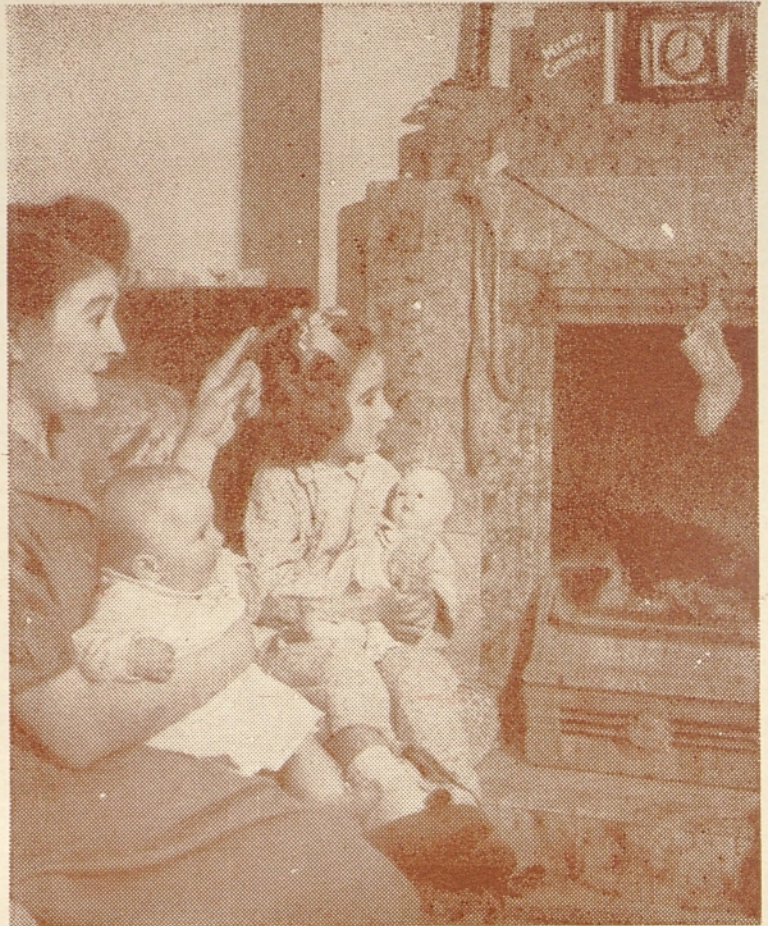
Igralka je prikimala.

»Lahko je spoznati če so pristni,« je hudobno nadaljevala, »treba jih je samo ugrizniti. Dajte mi jih trenutek.«

»Z velikim veseljem,« odgovori Lillie in ponudi bisere. »Toda zapomnite si, vojvodinja, da ni moči spoznati pravih biserov z umetnimi zobmi.«

***

Mož gostu, kateremu žena kaže novo obleko: »O, to je samo obleka, ki si jo je Marija naredila iz dveh starih bankovcev po deset tisoč lir.«

Sv. Miklavž

LAHKO IZBERE NAJLEPŠA KNJIŽNA DARILA, POLNILNA PERESA IN PODOBNO V TRGOVINI

FORTUNATO

naslednik

TRST, Ul. Paganini 2 (p. cerkvi sv. Antona N.)

TISKARNA

graphis

TRST — Ulica sv. FRANCIŠKA 20
Telefon 29-477

VSAKOVRSNE TISKOVINNE
ZA SOLO, URADE ITD.

LIR 60.-